

دەزگای چاپ و بلاوکردنەوہی

زنجیرە ی رۆژنئییری

*

خاوەنی ئیمتیاز: شەوکت شیخ یەزیدین

سەرئووسەر: بەدران شەھمەد ھەبیب

ناوونیشان: دەزگای چاپ و بلاوکردنەوہی ئاراس، گەرەکی خانزاد، ھەولێر

ھۆنەرئ نئیسین چاوا باش بنئیسین؟

دیاری: بۆ وان خودان قەلەما ئەوین ھەرگاف راستییی دکەنە ھیقینی

نقیسینین خۆ

کتیب: ھۆنەری نقیسینی چاوا باش بنقیسین؟

نووسینی: جگەرسۆز پیندرۆیی

بلاوکراوەی ئاراس- ژمارە: ۳۸۶

دەرھینانی ھونەری ناوہ: حاجی دلاوەر صادق

بەرگ: ئاراس ئەکرەم

ھەلەگری: نۆسەر

سەرپەرشتیی چاپ: ئاوردەحمانی حاجی مەحمود

چاپی یەکەم، ھەولیر- ۲۰۰۵

لە کتیبخانە گشتیی ھەولیر ژمارە (۳۳۲) ی سالی ۲۰۰۵ ی دراوہتی

ھۆنەری نقیسینی چاوا باش بنقیسین؟

جگەرسۆز پیندرۆیی

پیشگووتن

خویندن مینا بریشقه چوونتییه

نقیسین مینا بلندبوونتییه

مارتن

ههلبهت نقیسین هه می چاخ و سه رده ما بو پیشقه برنا کاروانی ژیانا
کهت و کومین جفاکیت مرؤفایه تییه ژ گرنگیه کا فره زور یا به هره مه نده،
ژ بهر کو مینا خه تیره کا گهش و هه لکری دکاربت کونجین رهش و تاربتین
شاشی و نه فامیی و نه خوینده واربی رو ناهی بکهت و شه وقتی بده تهف
هه می ناله کی.

له ورا مرؤقی مینا تشته کی هه ری فه رو پیدقی به هره ژ نقیسین
وهرگریه و ژ بو نا ریکخستنا ژیانی و شارستانیه تی بکار ئینایه.

ب پشت راستیقه ئەم دکارین بیژین هه می ئەف ئافراندن و
دهستکه فتین ته کنه لوژی و هونه ری ئەوین دقئ سه رده میدا هاتینه
دهسته بهر کرن، بهر هه می قه ریژا زاناو شاره زاو فه رهه نگین شارستانیه تین
به ری نه ایه و ئەم هه می قه ردارین بزاف و پیکولا که سین بو رینه، چونکی
ئو ب خه بات و ماندی بوونا خو کارینه زور قویناغین عاسی و ئالوز
ببرن و شوپا پر چه پ و چوپرو ئەقرازو نشیقا پیشقه چوونتی ژ مه را تهخت
بکهن.

ئیک ژ گرنگترین دهستکه فت و شانازیین نقیسین ئەوه کاریه ب
دریژیا سه رده مین بوری هه تا نه او د پاشه روژیدا ژی بیسته نا فه ندو
خویندنگه ه ژ بو نا فیروونتی و زانینی و تیگه هاندنی و پیگه هاندنی بو
جیهانا مرؤفایه تییه خری، هه روه سا شیایه مرؤقان ژ هه ری و ته فنا

نه خوینده واربی قورتال بکهت و ل هه سپی خوینده واری و زانینی سو بار
بکهن.

قیجا رو لی نقیسین د چیکرنا شه نگست و ئا فاهیی ژ یاری و
شارستانیه تییدا قهت و قهت ناهیته ماندهل کرن، چونکی شارستانیهت
بی نقیسین مینا که له خه کی بی جانه. هه رب په رین نقیسین و زانینی
مرؤف کاری ب سه ر زور نه په نیین ئەسمان و عه ردو ده ریادا هه لبیت.
ئوین هیشتا تاما خوینده واری و زانینی هه لنه مرئی ئەقی راستیا
سه لماندن با شتر دزانن و هه ست پیدکهن کو قه درو ریژو پله و پایین
خویندن و نقیسین چهنده!

له ورا مه ب فه ر زانی ل دیف شیان و ژیه اتنا خو دقئ کتیبیدا با سی
هونه ری نقیسین بکهین و رو ناهییه کی بیخینه سه ر قی با به تی گرنگ و
به دار، نه مازه بو هیخازین مینامه تازه بوینه شه بیدایین نقیسین و
لبه ره دقئ قادیدا هه سپی وان توژی بکهت.

قی کتیبی ده رگه هتی چهن دین کتیبین فارسی قوتایه و ژ سه روکانیا
وان تینیشکا خو شکان دیه و مفاو به ره کی هه ژی و شایسته ژیه و رگریه،
دنا ف په راویژو ل دیماهیکا قی کتیبیدا ئیمارزه ب فان ژیده ران هاتیه
کرن.

ئەف کتیبه ل به راهیکتی با سی به او گرنگی نقیسین دکهت، قیجا
خوینه ری ل چاوانیا با بهت و کتیب نقیسین ئاشنا دکهت و دهستی وی
دگریت دا بکاربت ب پشت راستی قه ل ئەقرازی رکی نقیسینیدا سه ر
بکه قیت و بو پیشقه گا فا پافیژیت، پاشی با سی گرنگی زمانی و
که ره ستین دی دکهت ژ بو داریتنا با به تی هه ر نقیسینه کی، هه روه ها
قویناغ و ته رزین نقیسین ب خوینه ری دده ته نیاسین، پاشی هه می وان
بناسه و ئەگه را دیخیته بهر چا ف ئەوین پیدقی بو ئافراندنا نقیسینه کا

سه ركه فتي، ههروه سا ئه و خهسله تين ههژى ئه وپين گه ره كه ل دهف هه ر
نقيسكاره كى هه بن، دهينه دياركرن و شروقه كرن. پاشى لدور هه لىژارتنا
په يفت و زارافين زمانى و زمانى وه رگيرانى و گرنگيا رينقيسى و
گرامه رى د هه ر دهقه كا نقيسينيدا داخويانين فه ر هاتينه دان، دپرته كا
دييا قى كتيبيدا بو خوينه ران سه ده مين پالده ر بو بوشكرنا جو كا
نقيسينى ده ست نيشان دكه ت، دگه ل رافه كرنا كاكلكا هه ر دهقه كى و
هه ميا ب ميناك دئىخيته به ر ده ستى خوينه رى و زور تشتين فه ر كو
هيشتا بو نقيسكارين ده ستپيكي و نداو نه په نن خويا دكه ت.

هه رچه نده ئه ف كتيببه چ ژ ئالى كاكلك و ناغه رو كى فه يان ژ ئالى
روخسارى فه يان ژ ئالى داريننى فه ، يا بى لنگه رى و كيماسى نيبه ،
لى چونكى هه تا نها ژ ئالى خودان قه له م و نقيسكارين مه فه په رده ل
سه ر قى باه تى هه ژى و گرنگ نه هاتيه فه دان، له ورا هيشيا مه ئه وه
ئه ف كارى مه ببسته ته وه ره ك بو ده وله مه ندكرنا قى باه تى هه ستيارو
به ركه فتي.

ل دياهيكى هيشيدارين ئه ف كتيببه دهرزه كا بچيك ژ فالاهييا
كتيبخانا كوردى پر بكه ته فه و خوينه رين هيشا ژى به هرى ژيوه رگرن.

جگه رسوز پيندرؤبى

هه ولير / ۲۰۰۴

نقیسین ھونەرە یان بەھردیە؟

ھەلبەت تشتەکی خۆباو بەرچاڤە نقیسینی رۆلەکی ديارو مەزنی ھەبووی و یی ھە دچیکرنا ژبیاری و شارستانبە تیدا ھەر ل دەستپیکا ژیانئ ھەتا ئیرو ژئ، چونکی بەرھەمی بیدەر ھزرشان و ژیزانان بوویە و فیرگەھەکا مەزنا تیکگەھاندن و پیکگەھاندنا کەت و کۆمبەن جفاکبەن مەرفایە تیبی بوویە. نقیسینی ھەمی چاخ و دەما دریکخستنا کاروبارین ژیانیدا رۆلەکی شەنگستی گبیرایە و پبپەلانکەکا مومک بوویە ژبۆنا ژتپەلبرنا شیان و ھبیزین مەرفای بەرھەف ئەسمانی بلند ھەریی.

نقیسین ئەگەر یا ب کبیرھاتی و ژتپھاتی و نەمر بیتن دکاریت ھەمی رۆژاو ھەمی ھەبشاو ھەمی سالا دگەل ھەلاتنا رۆژەکا نوی تازه ببیتە ڤەو ھەبوونا خۆب سەلمینیت، ھەر وەسا ب کلیلا وی پەياما ڤتپھەوی و ھەلگرتنی دکاریت بچیتە د ناڤ ھەمی دلانداو دەرگەھبەن وان ڤەکەت.

ئەگەر نقیسین ل سەر دەبکی شانۆیا ژیانئ یا وندابا نھا مەرفایە تیدا د ناڤ گۆما مەندا شاشی و نەفامیادا یا نقووم بیت.

گرنگیا نقیسینی د ژیانیدا پاشی گرنگیا پەیشینی دەیت وە بەراھیکا ڤەخوبندنی دکەڤیت، چونکی کەسی خوبندەوار نکاریت تشتەکی ڤەخوبنیت ھەتا نەھیتە نقیسین. ھەر نقیسینە ژئ مەرجهکی شەنگستی بو نەھیلان و ژ ناڤبرنا نەخوبنەوارب.

ھەر وەھا نقیسین نامرازەکی کارایە ژ بو پاراستنا کەلەپووری و ڤەگواستنا وی، ژبەرکو نامیری ھەڤبەندیکرنبیە د ناڤبەرا نھاو بۆری و پاشەپۆژتیدا، ھەر وەسا د ناڤبەرا قوبناغین دویر و نیزیکدا، ھەر وەسا نامرازی تۆمارکرنا بوویەر و ڤەومینایە و بناسەو سەدەما ئافراندنیبیە ژئ، چونکی ھەر بریکا نقیسینیبیە تورەڤان و ھۆزانشان بەرھەمبەن خوبین تورەیی د ئافربن.

بناسەکا گرنگە بو پاراستنا شاکاران ژمرنەکا مسوگەر، نەمازە دچەرخبین بۆریدا، ژبەر کو ئەگەر ئەو شاکارو بەرھەمبەن پیتۆل و بلیمەتین جیھانی پشکەشی جیھانا مەرفایە تیبی کرین، بریکا نقیساندنی نەھاتبانە تۆمارکرن، نھا دا لہ پبیش چاقان وندا بن و مە نە دکاری بەھری و مفاى ژتپوەرگرین.

تشتەکی ديارو خۆبایە کو نقیسین تایەکە ژ تاپبەن ھونەری، نانکو ھونەرەو وپۆی مینا ھەمی تاپبەن دی ری و شوین و یاساو بناغین خۆ ھەنە، لەورا ھەر کەسی ل بەر بیت ڤی کراسی بکەتە بەرخۆگەرەکە ب ئاواپەکی زانستی و راست و دروست تیدا شارەزا ببیت، دا بکاریت ب ڤی ریکتی خزمەتا مەرفایە تیبی بکەت.

جوداھیا ھونەری نقیسینی دگەل ھونەرین دی مینا جوداھیا رۆژی و ھەڤتیبیە د ساھیکرنا کونجین رەش و تاربین ژیانیدا، لەورا ئەو گەلبین پترو باشتر پوبتە ب نقیسینی کری و بپاڤەکا گونجاوو ژ بو وەرارا وی چیکری زویتر خۆ ژ ڤەیدو بەندین ڤە مانئ و دامانئ و شاشی قورتال کرینە. نقیسین ھونەرەو شارەزایی پەیدا کرن دڤی ھونەریدا مینا ھەر ھونەرەکی دی پیدڤی ب سئ تشتا ھەبە، شیان و ژتپھاتن و بەھرە، شارەزایی ل دۆر پەیدا کرن، شول و کار ژتپراکرن.^(۱)

ھەرچەندە شیان و بەھرە ھەبوون تشتەکی رەمەکیبە، لی یا پیدڤی پیکگەھاندنی و پەروردە کرنیبیە، مسوگەر ئەگەر ئەڤ بەھرە نەھیتە سەخبیرکرن، دی بەرھەف کری و نەمانئ چیتن.

مەرجهی بەکەمی کاری نقیسینی دەستھەلات پەیدا کرنا نقیسکاریبە ب سەر شیان و بەھرە و شارەزایی و زانینا خۆدا ل ھەمی بارەکیڤە، چونکی ژبۆنا چاندنا گولەکی و سەخبیرکرنا وی بەس تۆڤ بەس نیبە، بەلکی

(۱) آیین نگارش. احمد سمیعی.

خودان کرن و سهخبیترکرن گولہکا جوان و حہٴیکہر کو ہاقریا ہمی بینہرا یان پرائیا وان بو تالی خو رابکیشیت و ہستہستا وانا ب نازرینیت، پیدقییہ مہ پیزانینین تقات ل سہر جوڑی وئ گولی و چاوانہ تیا چاندنا وئ و جوڑی ناخا وئ و ئەندازئ روژ لیدانئ و ئەو ناخا حہوجہیی پی ہمی ہبن و ہمیا ب ہقرال بہر چاف بگرین و بکار ژئ بینین دا بکارین ئەو گولا دلخازا مہ پەرورده بکہین.

ہہبونا بہہری رننگہ ہقراریا مہ بکہت و یارمہتیا مہ بدہت کو زویتر فیتری قی ہونہری بین، لی مہرجہکی شہنگستی نییہ، بەلکی بہری بنیاتی قی کاری و قی ہونہری خو فیترکرن و خو کہہیکرن و خو راہینانہ. ہہر کارہکی چارچوہقہکی ہمی، دقت رئ و شوین و بناغین وئ بہینہ لہرچاف گرتن وہ بو گہہیشتن ب نارمانجی پینگاف ژیرا بہینہ ہاقیتن. کارو ہونہری ہیزایی نقیسینی ژئ ژ قی چہندیی فہدہر نییہ و ژقی یاسای دہرناکہ قیت.

پرترہر دبیثیت «نقیسینا گوٹاری کارہکی شہنگستیہ و چاوا پالہکی زیرہک و شارہزا ب باشی کاری خو ئەنجام ددہت، و ہسا ژئ فہرہ نقیسکار لدیف بناغہو چوار چیقی ہونہری کاری خو ئەنجام بدہت».

زمان نامیری نقیسینییہ

ئەو کہسی لہر بیت فیتری ہونہری نقیسینی بیت و لہر دەستی خو کہی بکہت، گہرہکہ زمانی وی مینا کارخانا بہرہم ئینانئ، پەیشان چیکہت و بیہتہ بہرئیک، چونکی زمانی ہقہبہندیہکانیزیک و ہمبیزا دگہل نقیسینی ہمی و تقات کەرین ہقن، نانکو زمان نامیری نقیسینییہ و ہتا ہزر نہہیتہ سہر زمانی ناہیتہ سہر کاغہزئ، قیجا نقیسکار دقت زمانی خو بہرہقی قی چہندی بکہت، ب ئاواہکی

چقاس دبیاقا پەیقینی و جہمکرنا پەیشاندا کہلین خو پتر پاقیثیت دئ باشتر شیت داریثیت، لہورا یا فہرہ بازنئ شیان و ہیزو دەست ہلاتا زمانی بہرفرہہ بکہت، چونکی زمانی وی خودیکا نقیسینین وییہ و چقاس زمانی وییہ زہنگین و دہولہمہند و رەووان بیتن، ہند قاس نقیسینین وی دئ دلخازو بژارہبن، بکارخستنا زمانی ہم شیان دقت ہم راہینان.

سەرۆکارنیا نقیسینی زمانہ، ہەر چہند زمان بی پەتی و زہلال و پاقیثیت، دئ کارتیکرنہکا باشتر و ہزتر ل سہر نقیسینی ہبیت، ئەگہر زمان بی شویلی و تیکتالیای بیت، دئ کارتیکرنہکا خراب ل سہر نقیسینی ہبیت.

ژہر کو ب بیژینگا زمانی ئەم پەیقین پیگہہستی و پیگہہستی و ہہژی و نہ ژہژی و کیرہاتی و بکیر نہہاتی بہری نقیسینی و پاشی نقیسینی ژئ ژہف جوداو قاقیر دکہین.

قویناغین دەستپیکرنا نقیسینی

بہری ئەم قویناغین دەستپیکرنا نقیسینی دەست نیشان بکہین و ریکا نقیسینی ژ بو خوینہرین ہیزا ژ داسی و کہلہمین ئاستہنگ و بہرہستین عاسئ و دژوار قہوژیرین و پاقتر بکہین، یا فہرہ بزاین کو سئ تہرزین نقیسینی ہنہ:

۱- نقیسینا ہزری: نانکو ئەوا ہزر ژیرا دبیتہ ژیدہری سہرہکی و ب ئافراندنا ہزری دہیتہ ل قہلہمدان مینانی بہرہمیتن توردیی و ہونہری.

۲- نقیسینا زانستی و دیکومینتی (بہلگہیی): ئەف رننگی نقیسینی پتر پشتا خو ب گرؤقہو بہلگین بہرچاف و راست گرتدہدہت، ئەوین،

بريکا جهربانندن و هه لشکافتن و ليشه کولينا شه هاتينه سه لماندن و پشت راست کرن.

۳- نقيسينا هزري - زانستی: ئەف تهرزى نقيسينى ژ ههردوو نقيسينىن بهري دهيتته بهرهم، مينانى ئەو بابتهين هزري ئەوين قهومينه کا جفاكى يان تراژيدايه کا جهرگپر دکه نه هيشينى نقيسينى و تیکههه کيش دکهن و خه لک پى داخبار دبیت.

هه لبهت هه مى تهرزه نقيسينه کى هونه رو چارچويڤ و رى و شوينين خو هه نه دقيت هه رگاف بهينه لبه رچاڤ گرتن دا ژ هه فيرى نقيسينى کاده و سه وکين گهرم و نه رم و بتم بهينه پاتن. سه خمه راتى وى چه ندى جوکا نقيسينى نه هيتته سنگه بهرکرن و راست و دروست د مشارا خودا بريشه بچيت، دقيت فان قونناغان هه ميان بپریت دا بگه هيتته رهين شتليين مه ژيان و رهوشا ژيانى و قيانى خوڤ و گهش بکهت.

۱- هزرا نقيسينى

بهري هه نقيسينه کى هزرو کاکلکا وى ژدايک دبیت، نانکو هه نقيسينه کى دقيت په يامه ک قيهه ببيت و ياخودان نارمانج ببيت، فيجا هه نقيسکاره ک ژ مه بهري دهست ب بابته کى ژ بابته تان بکهت، پيدشيهه فان چه ند پرسياران ژ خو بکهت.

۱- چ بنقيسين؟

۲- چاوا بنقيسين؟

۳- بوکى بنقيسين؟

۴- د چ رهوش و هه لومه رجدا بنقيسين؟

به رسفا فان پرسيارين سه رى چقاس يارهون و دروست ببيت، دى پترو باشترو زويتر مه بهر هه کته بو خرڤه کرن و دارپتن و ريکخستنا وى بابته تى مه لبه نقيسين.

۱- چ بنقيسين؟: هه ر که سه کى ژ مه کو لبه ربیت فيرى هونه رى نقيسينى ببيت، گه ره که به رسفا ئى پرسيارا عاسى بزانيت، چونكى زور که سپين هه ديبترن «ئه ز دزانم چ دخوازم لى نکارم يا دخوازم بنقيسم».

جوداهيه کا مه زنا د ناڤه را وان دوکه ساندا هه ئه وى خو ب خو خازيارى نقيسينى ببيت و ئەوئ بهيتته نه چارکرن و ب سه ردا بهيتته سه پانندن کو دقيت بنقيسيت! ئەو که سى ب سه ردا دهيتته سه پانندن کو بنقيسيت نکاريت مينا وى که سى کو خازيارى نقيسينى ببيت دکارى خودا پيشبکه قيت و سه ربکه قيت، چونكى ئەوئ هه زو خاستا نقيسينى هه دى شيان و هيتزا خو ژتيرا ده ته شوئى و دى پتر خو مانديکهت، دا بكاريت نارمانجا خو همبىز بکهت.

پيدشيهه ئەو بابته تى بو نقيسينى ژ کو مى دهيتته ديارکرن و هه لبرارتن، يى نارمانج دار ببيت دا د ناڤ دلاندا و ل سه ر زارا بكاريت جهى خو فه کهت و ناکنجى ببيت.

۲- چاوا بنقيسين؟ بهري ژ دا يک بوونا هه نقيسينه کى گه ره که ئەم بزايين چاوا بنقيسين نانکو بو چى بنقيسين و بوکى و کهنگى بنقيسين و نارمانجامه ژ نقيسينا هه ر بابته کى چيبه؟ ئەگه ر مه به رسڤين فان پرسيارا نه زانين، مسوگه ر ئەو بابته تى دبیتته سامانى بيده را فه رپژا مه يى سه بقى نابيت. لى ئەگه ر مه به رسڤين وان هه مى ب دروستى زانين دى پتکولئ که ين ئەو تشتى دنقيسين کونا فه چنيت و فالاهيا پر که ته فه و برينا فه که وينيت.

۳- بوکى بنقيسين؟! هه ر نقيسينه کى خوينه رى خو يى هه ي، ئەفه بو هه زو خاست و بيرو هزرو سه ليقا وا که سا فه دزڤريت ئەوين بابته تى فه دخويين، مه رج نينه هه مى که س وى بابته تى مرؤڤى نقيسى فه خو يين، لى يا فه ره چاخى مرؤڤ بابته تى هه لدبڤريت بزانيت دى بو

کئى نقيسيت و ئهوين فهدخوبن كينه؟ دالديف ئاستى وان و ب زمانى وان بنقيسيت و ناقرهركا وئى دارپژيت.

۴- د چ هه لومه رجدا بنقيسين؟ ئه و ژينگه ها كو مرؤف تيدا دژيت ژ تهف ئاله كى فهد كارتيتكرنا ل سهر مرؤفى هه، فييجا ژينگه ه چقاس يا رههمى و گونجاو بيت و هه لومه رجين پيشقه چوونا مرؤفى تيدا هه بن دئى هند قاس مرؤف كاريت خوشتتر كاروانى خو به رف قوبناغى پاژووت.

لئى نقيسه ر دقيت ژينگه هئى و هه لومه رجين ژيانئى و ئه و دورهيلئى تيدا دژيت لبه رچاڤ بگريت، چونكى نه مه رجه هه ر گاڤ هه لومه رجين نقيسينئى ژيئا بهيئه هه ليخستن، له ورا دقيت دگهل هه ر هه لومه رجه كئى بزانيت چاوا سه ره ده رپئى تيدا بكهت و تيدا ژى وندا نه بيت و په ياما خو وندا نه كهت.

۲- هه لباردنا ناڤى بابتهسى

دياركرنا ناڤه كئى ژيهاتى كويئى ژ هه ژى بابتهسى بيت و هه ر دگهل ديتنا چاڤا هاڤريا خوبه را بو ئالى خو رابكيشيت كاره كئى فه ره و كيم يان زور ناڤ و نيشانئى بابتهسى كارتيتكرنا ئه رينى يان نه رينى يا ل سهر خوبه ران هه، له ورا نقيسكار چقاس ناڤه كئى كوڤ هه لپژيتريت كو بيته سه ده ما ئازاندنا هه ست و سوژا خوبه را وانا بلقينيت، هند قاس دئى ب هه زو گه رم و گورپه له ده رگه هئى بابتهسى ده ن و چنه ژورقه.

نقيسكار دكاريت ئافراندى د هه لباردنا ناڤى بابتهسى بكهت يان شيوازى پرسيارئى يان داخازئى يان سه رسرمانئى يان هوشتارئى بكار بينيت و خوبه ده فانا بيخسته دبن كارتيتكرنا ناڤ و نيشانئى بابتهسى خوڊا، هه ر چاوا بيت نابيت ناڤ و نيشانئى بابتهسى ژ بابتهسى بيئى فهده ر و جودا بيت، گه ره كه جوره كئى ژ جوران دگهل دا بيئى تيكه هه ل كيش بيت،

ئانكو دقيت بابته ره نگدانه فا وى ناڤ و نيشانئى بيت بيئى وى ژيئا هه لپژارتئى.

۳- پيژانين و هه زينا هه زيبا نقيسكارئى

هه لبه ت هه ركه سئى لبه ربيت كه زى و بسكين نقيسينئى شه كه ت، گه ره كه د فه ره نگا خو يا هه زيدا هه لگريئى وا زانيارى و پيژانينان بيت ئه وين بو نقيسينئى دبه سه ده ميئن فه رو پيدئى، چونكى هه تا شاره زايبى ل دؤر نقيسينئى و چاوانه تيا وئى و شيوازين وئى و ته رزئى داريتنا وئى وريئى و شوبين وئى نه هيتته په يداكرن، ده ست هه لات ب سهر نقيسينئى ناهيتته په يداكرن و ئه وا ده يتته نقيسينئى ژى دئى مينا وى فيقى بيت ئه وئى به رى پيېگه هيت و ب سه بقيت و باله ته ببيت ژدارئى ده يتته ژيئقه كرن و چين.

براستئى چاوا هوستايئى ديوارى دچيكرنا ئاڤاهيئى خوڊا بيئى پيدئى هه مى كه رسته يه و دقيت هه ر كه رسته كئى ژى ب شاره زايبى ل جهئى خو دانيت و نابيت جيئگوركئى تيدا بكهت و هه ميا ژى بكار بينيت دا ئاڤاهيئى وى بيئى بيئى كيماسى بيت و بكاريت ده مه به ر شه باو ليئهمشتادا بيئى پاراستئى بيت، وه سا ژى گه ره كه نقيسكار هه مى ره گه زين نقيسينئى لبه رچاڤ بگريت و ب چسته و رپك و پيكييه كئى ل ديڤ يه كئى ل شوبنا خو بكار بينيت، دا نقيسينا وى به رى ژ دايك ببيت به رهاڤيئى نه بيت.

له ورا وه سا باشه شه يدايئين نقيسينئى به رى هه ر تشته كئى خوڊا دناڤ هونه رئى نقيسينئى مه له بكه ن دا كو دناڤ گه رين كويرو وه رپيچين و پيدا نه خه ندقن و بكارن ده مه به ر شه پؤل و پيلين خورت و دژواردا خو راگرن و بن نه كه فن.

نقيسينئى ژبلى به هريئى، هه زه، خاستنه، خو به ره هه فكرنه، قوربانئى دانه،

ماندی بوونه، خوراهیئانه، کههی بوونه، دیقراچوونه، خهبتینه، ئەفه هه می خهلهکن بو پینگه ههقهبه ندرنا زنجیرا هونه ری نقیسینی.

مهزنتربین و ناقدرترین نقیسکارین جیهانی ل خالا بهراهیکتی دهست پیکرینه و ب وی حهزو هیمهتا وانا هه می کارینه شاکارین مهزن ب ئافرین و ههتا ههتا ناقی خو دناف دیرۆکا نه مرییدا تۆمار بکهن.

سه ریورا نقیسکاری کو ته قایا ههقهبه ندی و نه زموون و گوهلپوون و دیتن و قه خویندن و هاتن و چوون و قه ومین و نه نجامگرتن و هزر کره قه و ئاشۆپ و سه ره ده ریکرن و خویندنگه ه و . هتد و نه و تشتین د ژيانا خو یا روژانه دا هه لسوکه وت و سه ره ده ری دگه لدا کری قه دگریت و ئەفه هه می ب هه قرا شیانان زانینا نقیسکاری ژیهه ل دهن و کارا وی یا پیتزانینا دادگرن و هاریکاریا وی دکهن کو دکاری خو دا بی سه رکه فتی بیت، قیجا هه ره ندی نقیسکار خودانی سه ریوره کا دهوله مه ند بیت و جه رباندنیتن دویرو دیرۆ هه ژی هه بن، هند قاس دی زویترو به لوتر کاری خو بو پیشقه به تن، نه مازه دهست خو ئیخستنا پیتزانینان ل سه ر هونه ری نقیسینی دقیت ژ کارین بهراهیکتی بین نقیسکاری بیتن.

۴- ته رکیزا هزرۆ کره سه ربابه ته کی بستن

بو هندی داکو نقیسکار دهسته ه لاتی ب سه ر نقیسینا بابه تی خو دا په یداکهت، دقیت بهس ته رکیزی بکه ته سه ر بابه ته کی و چهند بابه ته کا دناف بابه ته کیدا نه گونجینت و قه ره په ست نه کهت، چونکی چقاس چوارچوبقی بابه تی بی دیارگری بیت و توخیبیتن وی د خو باین و دگه ل چهند بابه تین دی نه هیتته تیکهه لکیش کرن و شیل و بیل کرن هندقاس دی نقیسکاری بابه تی کاریت مافی وی بده تی و ب ئاوا به کی روهن و زه لال دارپژیت و خوینه رین بابه تی خو ژ سه رگیژی و لیتینه گه هیشتنی قورتال که تن، ژ بهرکو نه گه ر چهند بابه ته ک ب هه قرا دناف بابه ته کیدا

بهینه ههقهبه ندرن و دارپتن ب زحمهت دی کاریت نه و ئارمانجین ژیرا هاتینه دهست نیشان کرن دهسته بهر بکه تن.

چ گو مان تیدا نینه هزرکره قه لدۆر بابه ته کی بتنی زۆر ساناهی تر و سه رکه فتی تره ژ هزرکره قی ل دۆر چهند بابه ته کا دیه ک ده مداو دگه ل هه ف، چونکی نه گه ر ته رکیزا هزرۆ بهس ل سه ر بابه ته کی بیت و وی بابه تی بتنی هه لشکیقیت و لیقه کولیت و بیر لیقه ته قه و دیقرا بچیت، مسوگه ر دی کاریت گولا بابه تی خو ژ داسی و که له ما ئاده بکهت و بیاف و ده رفه ته کا وه سا ژیرا بهر خسینیت کو بشیت دناف قه فکا خو دا گه شه و وه راری بکهت.

نه گه ر نا قه رۆک و په یام و مه به ستا بابه تی یا ئالوزو نه په ن بیت دی وی بابه تی کیمترین خوینه ر هه بن، ژ بهرکو پرانیا بابه تین کو خه لک، نه مازه خوینه رین مام نا قه ندی حه ژیدکه ن، نه و بابه تن بین بی گری و دامان د هزرا خوینه راندا دهینه هه رسکرن و فام و هۆشا وان سه ر لی در دچیت.

چقاس بابهت خوینه ری بو ئالی خو رابکیشیت و هه ست و سوژا وی داگیر بکهت هند قاس نه و بابهت دی دگه هاندنا په یاما خو دا بی سه رکه فتیه.

۵- هه لباژرنا بابه تی

هه لبهت هه ر بابه ته کی نقیسکار دهست نیشان بکهت و هه لبریت دقیت بزانیته په یکه ری وی ژ رومیه تی ده رفه و ناقدا قه پیکدهیت، سه رفه یا بابه تی دقیت یا که شخه و جوان و سه رنج راکیش و دلخاز بیت، هه ره سا نا قه رۆک و کاکلکا بابه تی ژی دقیت په یامه ک قیبه بیت و یا ئارمانج دار بیت.

نقیسکار بهر پرسه ژ وی بابه تی هه لدریت، قیجا دقیت

۶- ژیدەر

هەر بابته كۆن نقیسهكار هه لدبژیریت، نه مازه نه گهر سامانی هزرا وی ب تنی نه بیته، قیجا چ زانستی یان لیقه کولین بن، گهره که مه زنتین و موکمترین پالپشتین وی ژیدهر بن، نه خاسمه نه و ژیدهرین چ تم و مثل سهر نه هه وی و ژ نالی ناهه ندین باوهر پیکریقه هاتینه پشت راست کرن، براستی نه ف رهنکه بابته چقاس ژ جوکین بوشین ژیدهره نالی قه خون هند قاس دی پترو باشترو چیتربنه جهی متمانی و دی کارن بینه سهروکانیا پیزانینا ..

بهروفاژی نه گهر بابته تین ههستیاریو زانستی و نه کادیی ب رویتی و بی ژیدهرین باوهر پیکری هاتنه نقیسن ناچه د خانا جاویدانی و نه مریی داو مینا گیایی بهاری دی سیس بن و هه لوهریین.

ژیدهر نه گهر بی شایسته ی مفا ژیوهر گرتنی بیت دی وی شیان و هیزی دهته نقیسهکاری کو قویناغ ب قویناغ شویا خو بهرف که نارئ سهرکه فتنی و پیشکه فتنی بپریت، چونکی مینا هیغان و سهیدایه کی ژیزان و شارهزا دی دهستی وی گریته و ل کوسپه و ناستهنگا قورتال کهت و ل نه فرازیین رک و عاسیدا سه رنیخیت.

لهورا ژی ژیدهر بو بابته ژ گرنگیه کا زور بی بههره مهنده و ههژی و شایسته ی هندیه راست و دروست ژ سهروکانیا وی بههره بهیته وهرگرتن، نه گهر ژیدهرین وی بابته نقیسهکاری دهست نیشان کرین کیم بوون یان ب ساناهی دهست نه که فتن، دقیت دهمی خو ژیرا ترخان بکهت و لدیش بگهرییت و لهزی دنقیسه سینا بابته خو دا نه کهت، دا دپاشه روژیدا بابته وی ژنالی ناهه روکی قه بی کز نه بیت و بکاریت هه بوونا خو بسه لمینیت.

ژیدهر بو نقیسهکاری مینا پیریسکییه دکاریت بریکا وی بهرف سه

مروقدوستی و ژیان دوستی و هه ژیکرنی و خزمه تی و بزاقی و دادپهروه ری و هه قسه ری و تانی چوونی و نازراندنی و ته بایی و هه فگرتنی و ناشتی و راستی و مافخازی و پیشکه فتن خوازی و زانست خوازی و ته قایا خهسله تین ههژی و شایسته یین مروفایه تی بکه ته هیقینی بابته تین خو نه که قیته داقا سهرداچوونی و خپاندنی، چونکی ب دریزیا دیروکی نقیسهكار هه بوینه کوم کومه د بهره بی کوشتنا بهایی مروفایه تییدا جهنگینه و بزوو تین ب تین بوینه بو خوشکرنا ناگرئ هیتووینا شه رخازی و نه ته بایی و قیکرا بهردانی و هرفاندنی.

لهورا نابیت چ چاخ و دهما ناسویا هزری یا نقیسهکاری هند قاس یا تاری بیت نه کاریت بهراهیک و رهخ و چانین خو ببینیت.

دقیت بابته تی وی هه م دیارکه ر و دهست نیشانه ری و ان دهر دو ئیش و بهره ست و ئاریشا بیت نه وین که فتنه درپیا جفاکین مروفایه تییدا، هه م دهرمان و چاره سه رژی بیت بو نه هیلان و بنه پرکنا وانا.

نقیسهكار دقیت بریکا بابته تین خو هه م هه ستا ب نازربیت هه م گوما هوش و هزرا ب شلقینیت.

بابته تی پیگه هشتی نه و بابته بی هه می خالین هونه ری نقیسهینی و و زانستی تییدا بهیته لهر چاف گرتن.

نقیسهكار نابیت بابته کی هه لبژیریت کو ب مریانی ژ دایک بیت و چ خهسله تین زیندی تییدا نه بن.

نقیسین بهره م بیدهرا هزرا مروقییه و گهره که بهری هه قیری هزری بهیته پاتن، زور ب باشی بهیته شیلان و سترین، چونکی بابته خودیکا شه ریزا نقیسهکارییه و دژيانا ویدا رهنگ ددهته قه و دهنگ د دهته قه .

بانى نقيسينا پيڭگه هشتنى ژيټهه ل بچيت.

نقيسكار چقاس د بابه تي وي هه لېژارتيدا بي مه له و شاره زا بيت و ههروه سا پيژانين ژي هه بن نكاريت مافي وي ب ثقافي ب ده تي نه مازه نه گه ر بابه تي وي نالي هه لسه نگاندى و هه لشكافتني و ليڤه كوليني ب خوڤه بگريت.

نقيسكار بو هندى بكاريت ژيدهه ده ست خوڤه بيخيت دقيت ژبلي شيان و ژيها تانا كه سين سپورو زاناو ژبلي سه ره دانا كتبخانه و نافه ندين پويته پيكرنن زانستي و نافه ندين فه كولينا، دقيت بكاريت به هري ژ ده ستكه فتنن زانستي يين في سه رده مي ژي وه رگريت ميناني نه نته رني تي.

يه كه م گاڤا شكه ستان و كه فتنن نقيسكارى هنگي ده ست پيدكه ت ده مي ژ ژيدهه بي شه ده ربيت و ژيدهه ژ بابه تين وي دكويڤي بن، تشته كي بهرچاڤه مه نترين نقيسكارين جيهاني نه وين خودانين شاكارين مه زن نه كارينه خو ژ ژيدهه رين پر مفا بي منه ت بكن، بهر وڤاژي هه رگاڤ ژيدهه ر تين و گه رماتي دايه قه له مين وان و بهرهم و نافراندنن وان ب هيز ئيخستينه.

ژ هه ژي گوتنييه خه زينا كلتوري و زانستي و ره وشه نبيريا جيهانا مروڤا يه تيي ئيرو يا ته ژي و ده وله مه نده، هه ر نقيسكاره كي بخازيت دكاريت پارا خو ژي وه رگريت، ههروه سا ژبه ر نه و كارساناهي و نافراندن و گه هاندن و هه قبه ندينن بله زين پريكا شورشا زانستي و ته كنه لوژيڤه هاتينه ده سته بهر كرن پتر ريك ژ بو نقيسكاران قه و ژارتيه و ته ختكريه كو بكارن تيپا بجن و هه مي ده رگه ها ب قوتن و هه مي نه قيانوسا ب شه قينن و دگه ل هه مي نافه ندين زانستي دان و ستاندنن بكن و ته فا ب هه قرا بكنه نه پالين زبارا كولينا زه قيا نقيسينا خو.

زورچارا نقيسكار بو سه لماندنا نه و چه ندا وي نازراندني و ئيخستيه بهرچاڤا بي پيدڤي به لگه و گروڤا يه و دقيت د بابه تي ويدا فاللا بيڤي و راشكاي بهيسته ديتن، نه ف چهنده ژي بي به هره وه رگرتن ژ ژيدهه را ناهيته ده سته بهر كرن، له ورا نقيسكار بي نه چاره بچيت ل ده رگه هني يه كه يه كه ي ژيدهه را بده ت و بچيته د ژورقه و ژ هه فكار يكرنا وان بهرهمه ند ببيت، دا بكاريت خو بنه رين بابه تي خو دلنياو قايل بكه ت.

۷- پيلان و بهرنامه ريژي

هه ر كاره ك كو بي سه ركه فتي بيت و نه نجامه كي باش هه بيت دقيت پيلان و بهرنامه ريژي ژيپا بهيسته كرن، چونكي هيليشانكا هه ر كاره كي بي پلان و ريكخستن و بي بهرنامه ژ هه ژي هه لوه شياني و هرڤيا نييه.

نقيسين، نه مازه نقيسينا ليڤه كولين و هه لشكافتن و گوتارين دريڤو كتيبان ژڤان كاران يا قه ده ر نييه و هه ر نقيسكاره كي كارى خو بي نقيسينن ب ناوايه كي هه ره مه كي و بي پيلان و بهرنامه ده ست پييكه ت دقيت دكارى خوڤا چاڤه رپي سه ركه فتنن نه كه ت، ژبه ر كو ره نكه وي ژ هه مي كه س و نالين دي پتر پيدڤي ب في چهندي هه بيت دا بكاريت نه و مه به ستاوي لبه ر ب هنگيڤيت.

شه نكستى پيلان و بهرنامه ريژي بي ل سه ر قه به شين و دابه شكرنا وان كاران هاتيه دانان نه وين پيدڤي و فه ر دقوبناغين نقيسيپدا بهيته لبه رچاڤا گرتن، نانكو دقيت نقيسكار ته قيا قوبناغان ده ست نيشان بكه ت، ههروه سا هه ر قوبناغه كي چ پيدڤييه ك هه يه، دقيت چهنده دم بو هه ر قوبناغه كي بهيته ته رخانكرن؟ كارى هه ر قوبناغه كي ل كيڤي ده ست پيدكته ت، ل كيڤي ب دپاهيك ده يت، سنورو توخيبي هه ر قوبناغه كي هه تا كيڤيه؟

دقيت نقيسكار قوبناغ ب قوبناغ ديف نقيسينا خوڤا بچيت و چار

چویشی هەر قویناغه کئی دیار بکهت، دا بکاریت شول تیدا بکهت و ئەو شولا دکەت ژئی ب کوراتیقه نه بیته و له سهەر ری و شوبننن نفیسینین بیتن.

بهرنامه ریژی دئی هه قکاریه کا هه ژئی و باش بو نفیسیکاری که تن کو بکاریت کاری خۆب چستی و ریکوپیکی ببه ته سهەر و نه نجام بدهت. فئيجا یافه ره ئەو هه رگاڤ فی راستیا نه گوڤ ل پیش چاڤین خۆ دانیت کو بی پیلان و بهرنامه مه حاله بکاریت د بیاف و کاری خۆدا پیشبکه فیت و سهەر بکه فیت.

۸- پیگه هاندن و ده ریپینا رامانان

نفیسیکار چقاس ب سهەر نه په نیین رامانان هه لببیت و خه زینا زینی و هزریا خۆ پی زه نگی بکهت هه رکیمه، چونکی ئەگه ره هه نگا زانستین وی ژئی ئالیقه نه یا دهوله مه ند بیت، نکاریت در اچاندنا ته قئنی نفیسینا خۆدا هۆستایه کئی پلغان و ده ستپل بیت.

نفیسیکار دقیت بریکا قه خوینده کا بهرده وام و دوم دریز قه بشیت دهسته هلاته کا پتر ب سهەر رامانین زمانیدا پهیدا بکهت و دده مین فهدا محتهل نه بیت، دا هه سپی داریتنا وی دناڤ هه ریا زمان تری و دامانیدا عاسی نه بیت.

براستی هه زانینا رامانان نه به سه بو که سی نفیسیکار ژبه رکو زور و مشه نه ئەو که سین گه له ک رامانان دزانن لی نکارن ب ئاوایه کی شایسته ده ریپرن و دنفیسینیندا داپرینن، چونکی وانا ئەڤ شیان و هیزه بریکا خۆ شاره زا کرنی و راهیتانن پییدا نه کریه.

مه سه لا قانه وه کی مه سه لا وان مامۆستانه ئەوین دوانین خۆدا مه ندی پیزانینان، لی نکارن ب ئاوایه کئی هه ژئی و سه رکه فتی بگه هینن.

ههروه سا ئەگه ر نفیسیکاری په یشه ک یان زارافه کئی تازه و قه ده رو نامۆ د بابه تی خۆدا بکارینا و رامان و تیگه ها وی بو خوینه ران یاعاسی و ئالۆز بو، گه ره که پیناسه بکهت و رامانا وی شروقه بکهت، دا بو خوینه ران بیته بهرچاڤ روونیه ک د بابه تیدا و دا ب کارن ب ساناهی ل نافه روکا بابه تی بگه هن.

چه ندی بابه ت ژئالی رامانین په یشان قه یی به هره مه ند بیت و زمان مینا ئامیره کئی نه کتیف و کارا بهیته کارخست، هندقاس دئی بابه تی ب ته رزو ریز ئیخیت و دچاڤین خوینه راندا مه زن که تن .

ئەو بابه تی ژبه ره هه له تیگه هیشتن ژ رامانا یان ب شاشی رامان تیدا دهینه ریزکرن و دانان ژبلی ئالۆزکرنا هه رئا خوینه ری، دئی راستیا کاکلکا په یاما خۆ ژ ده ست ده تن و ب بابه ته کئی قۆپ هیته ل قه له مدان، فئيجا دقیت نفیسیکار دقئی بیافیتدا ژئی یی شاره زاو زانا بیت.

۹- لوژیک بکار نیینان (۱)

هه می که س روژانه چاخی بریار دانئ لوژیکی بکار دئین، لوژیک د هه ره په یقین و نفیسنه کیدا نه هه ر نابیت بهیته زبه هرکرن، به لکی دقیت پشکا شیر ی پی بهیته دان، دا بها و سه نگا خۆ بپاریزیت و ژ ده ست نه ده ت. نفیسیکار ل چاخی نفیسینا بابه تی خۆدا نابیت ژ لوژیکی بته حسیت و بکه فیته دناڤ که ندو گه رداڤا نه لوژیکی بوونیدا و هه می توخیب و سنۆرا ببه زینیت.

هه ره نفیسینه کا لوژیک تیدا نه هیته بهرجه سه تهرن و دناڤدا یا دیارو خۆیا نه بیت، مسوگه ر دئی حوکمی نه لاییتی ب سه ردا هیته سه پاندن و دئی ل دهڤ زانست پهروه رو نافه ندین پویته پیکرنیقه که فیته بهر گویزانا تیژا ره خنی و دئی یا کیم رهنگ و دهنگ بیت.

(۱) آیین نگارش.

بۆ میناک ئەگەر نقیسکار حوکمی گشتاندنی (تعمیم) د نقیسینا خۆدا سەبارەت پرسگریکە کە، رەوشە کە، هزرە کە، بۆچوونە کە... هتد بەدەت، هنگی ئەقە دەرکەفتنە ژ سنوری لۆژیکە، یان هەر ل دەستپێکا لیتقە کولینی و دارپیتنا بابەتی خۆدا ئەنجامگیری بکەت و بەرودخت برپاری ل سەر بابەتەکی ژ بابەتان بەدەت، ئەقە ل بەرچاڤ نەگرتنا لۆژیکییە، دقیت بزانیەت هەر ناخفتنە کە و گرۆقە کە ل شوبنا خۆ دانیت، دقیت یێ ناگادار بیت کا گوتنا کە یا ژ هەژێ بەلگە نانه قییه و جهین وان ل هەڤ نە گوپیت، مینانی نانه فا گوتنا بۆچوون و تیزا تورەقانه کی ل سەر بابەتە کە زانستی نوژداری، یان تیزا رەوانبێژەکی ل دۆر پرسە کا ئۆلی ناچیتە دناڤ بازنێ لۆژیکیدا، هەر وەسا دقیت ئەو ژێدەر و پیزانین و گرۆقە و بەلگە نامین د بابەتی خۆدا پشتا خۆ پێ دەبەستیت هەمی ژ ئالێ لۆژیکێ قە د بێ کیماسی بن و ژ هەژێ وی جەبی بن ئەو جەبی لێ هاتیە دانان.

تشتە کە دی یێ نە لۆژیکێ کوگە لە ک جارا نقیسکارا دوو چاری وێ شاشیێ دکەت بکار ئینانا پێقەرەکییه ل جەهەکی کو نە د جەبی خۆدا بیت، بۆ میناک: ئەگەر ئەم بێژین ئارەق و سێک دۆ تشتین پيس و هەرمی نە، چونکی هەردوو ژ شیلیا تری چیدین و ژێدەرێ وان یە کە، هنگی ئەڤ پێقەرە ل جوداهی نە کرنێ دقێ هەقە رکریتدا تشتە کە نە لۆژیکییە.

یان بەری ب گرۆقە تشتە کە ب سەلمینی برپاری ل سەر بەدی، وەکی وان کە سان ئەوین هیشتا هەڤدژین خۆ دادگایی نە کرن حوکمی سوپبار کرنی و مرنی و ل سیدارەدانی ب سەردا سەپاندین.

لە ورا هەر نقیسینە کا هەلە و شاشیێ لۆژیکێ تیدا د زۆر بن و ب زەقی بەهینە دیتن، هنگی پتر ژ کیماسی و لینگەریێن دی دێ بیتە سە دەم و بناسا هژبانا بابەتی و لەقبوونا بناغی وێ.

هەر نقیسینە کا لۆژیک تیدا هاتە ل بەرچاڤ گرتن، هنگی دێ شەنگستی وێ یێ موکم بیت و کیماسیێن وێ دێ ب ساناهیتەر هینە چارەسەر کرن و بنبر کرن، لێ ئەگەر رێ و شوبن و بنه مایێن لۆژیکێ تیدا نە هاتبە ل بەرچاڤ گرتن، هنگی ئافاهیێ قێ نقیسینێ دێ یێ هرفتی بیت و دێ زبانه کا مەزن ژێ گەهینتە نقیسکاری بابەتی.

تەرزێن نقیسینێ

هەلبەت سێ زمان د جیهانا ئیرودا بووینە گوپەرپان و قادا پێ نقیسینێ^(۱) کوپین پیکهاتی ژ:

۱- زمانی زانستی.

۲- زمانی تورەیی.

۳- زمانی سۆنەتی (عامی)

۱- زمانی زانستی: ئەو زمانە کو بەس بۆ قەگواستنا ئیکسەرە چەمک و تیگەهین وورد و هوپرین زانستی دەهیتە کارخستن.

۲- زمانی تورەیی: یێ هەقە بندو گریدایە ب ئافراندین تورەیی قەو ژ بلی قییه بوونا پەيامی رۆلە کە شەنگستی هەیه د دەرپرینا سۆزدارین و جوانیێ د ئافراندیندا.

۳- زمانی عامی: ئەو زمانە یێ بۆ هەقە بندوین رۆژانە دناڤ خەلکیدا دەهیتە ب کار ئینان و خەلک دانوستاندنی پێ دکەن و پێ گوزارشتی و دەرپرینێ ل بیرو بۆ چوونین خۆ دکەن.

جوداهی د ناقبەرا زمانی زانستی و زمانی تورەیییدا هەتا رادەکی کارەکی ب ساناهییە، هندی زمانی زانستییه یێ راشکاوانە به و ب

(۱) هەمان ژێدەرێ پیتش.

گرۆڤه و به لگه ناماقه يېن گريډايه، ئەف زمانه يېن زه لال و رۆهنه و يېن کۆ سه رنجا مه بۆ ئالې په يښ و رامن و دهر پېښېن خۆ راکيشيت، يه کسه ر مه بهرەف به لگه بۆ نانه قې پړې دئېخيت. زمانې زانستې ئەو زمانه کو لديف ئوستاندا رتېن جيھانی هاتبيته دارپتېن و دگهل کامپيوته رتېن پيشکھفتي ژ هه ژي وهرگيراني و پاچقه کرنې بيت. (۱)

لې زمانې توره يې يې ته ژي و پرە ژ نه په نيا و رامانېن وي د قه شارتينه و يې مشته ژ گرۆڤتېن نه يه کسه ر و نه ديار، ژ بلي قې چەندې ژي زمانې توره يې بهس په يامې ناگه هينيت به لکی دگهل په يامې هه ستا د ئازرينيت و شلقا ل گوما مه ندا سۆزداريې ددهت، بهس مرادو مه به ستا بيژه رې ناگه هينيت، رهفتارو ليکدانه قسا وي ژي خۆيا دکهت، بهس نوچه و دهنگوباسه کی به لاف ناکهت، پيکۆلې دکهت کارتیکرنې ل سهر خوينه ري بهيتيت و هه تا و هسا ب ئازرينيت کو کاردانه قې ژ خۆ نيشان بدەت. (۲) زمانې توره يې (ئه ده بي) دکارين بيژين زمانې هزرتيه، ئانکو هزر تيډا دچيته دناف ميترگا خيال و ئاشوپا داو په ردا قالانه بيژيې ب سه ردا هاتيه دا دان، هه روه سا زمانې هه ستيه ژي چونکی هه قبه نديه کا همبزو نيژيک دگهل هه ستيدا هه يه و پرانيا جارن دکاريت کويراتيا هه ستان ژ خۆرا داگير بکهت، ئەگه ر ب ئاوايه کي زۆر تازه بهيتته قه هاندن و دارپتېن.

زمانې توره يې دهندهک رهوشان دا ل زمانې عامي نيژيک دبیت، نه مازه ل دهر پينا سۆزداريډا، ژبلي قې چەندې ژي زمانې عامي بناغي زمانې توره يې دهيتته ل قه له مدان، ئانکو زمانې عامي سه رۆکانيا زمانې توره يې، لې ئەو جوداھيا هه ي بۆ هونه رمه ندي و توره فانيا وان که سان قه دزقريت ئەوين ژ زمانې عامي زمانې توره يې دهر دئين و چار چوبقه کي

(۱) هه مان ژيډه ر.

(۲) هه مان ژيډه ر.

تازه بو دادئين و ري و شوبينېن نوي بۆ دادرپتېن. لې توره قسان ب خه زينا زمانې سونه تي (عامي) بهس ناکه ن و هندهک جارا گاڤين خۆ زيډه ترو فرتر دهافيتېن و شيان و ژيها تني ن تازه دناف زمانيدا قه دبين و زمانې خۆيې توره يې دهوله مه نتر ليډکه ن.

هه رچه نده ئەف هه ر سي زمانېن مه باس ژيکري (زمانې زانستې و سونه تي و توره يې، ژ هه ف جودانه لې هندهک رويه تين وهک هه ف ژي هه نه و سنۆرين دناقبه را وانادا هاتينه دانان هندقاس موکم و ستوبر نينه، چونکی ئەگه ر مينا ميناک وهرگرين دي بينن ناني زمانې توره يې يې ژ هه قيرې زمان و فه ره نگا سونه تي هاتيه چيکرن و پاتن، هه روه سا ئەو ئاراسته کرن و ريکوييکي و ته بايا دناف زمانې زانستيدا به رجه سته دبیت دناف زمانې توره يې ژيډا دهيتته دي ت و ژيهک تايه تمه ندي به هره مه ندن.

هه رچه نده ئەم د ژيانا خۆيا رۆژانه دا ژ بهر جوداھيا هزراو ئەو جوداھيا دناقبه را جيھان بينيا مرۆڤاندا هه ي و ژ بهر جوداھيا ئاستي ته خين مرۆڤان و ژ بهر پلا زانستيا مرۆڤان هه ر ژ خوينده واري لاواز بگه هه تا خوينده واري مام ناهه ندي و خوينده واري پله به رزو خوينده واري بليمه ت، مه سه رده ري دگهل چه ندين ته رزين نقيسيني هه يه و هه ر يهک ژشان نقيسينا پيډفي ب شتوازي خۆ هه يه و دقيت هه لگري خه سله تين خويين، بۆ ميناک ئەو کتبيېن توره يې يېن بۆ زارۆکان دهينه نقيسين دقيت زۆر جودا بن ژ وان کتبيېن توره يې ئەوين بو مه زنان دهينه نقيساندن، هه م ژ ئالې فورميته هه م ژئالې روخساري و ناهه رۆکي و تيگه هانري قه، چونکی هه ر يه کي ژشان جيھان بينيا خۆ هه يه و سنۆرو توخيبي بيرو هزرين وان ديار دکهت، له ورا دقيت هه رگاف لديف ئاستي بابه تي خوينه ر ژيډا بهيتته پۆلين کرن و به شبه نديکرن، دگهل هندې کو ئەقه کاره کي عاسييه ژي لې دقيت ئەف رهوشه هه ر بهيتته له رچا ف گرتن.

ژ ھهژی گوتنییه ھەر نقیسینه کا ب کریار ھه بوونا خو ب سهلمینیت
دقیقیت ئەف تایبەتمەندیین خاری تیدا ھه بن و شان خالا لبه رچاڤ
بگریت. (۱)

۱- راستبیزی و دلسوژی: پیدقییه ھه می چاخ و دەما ھه لویتستین
پیرۆزو خەسلەتین ھهژی مینانی راستبیزی و دلسوژی دناڤ بابەتین
نقیسکاریدا رەنگبەدەنەڤه و دەنگ بەدەنەڤه، ئانکو ئەوتشتین بریکا
نقیسینی ڤه دئیحیتە بەر دەستی خەلکی و پیش چاڤین وان وەسابن،
خوینەر وەسا ھەست بکەن کو ئەڤ چەندا نقیسکاری گۆتی وی ب خو
باوهری یا پئ ھه ی و تشتەکی چیکری و دەستکردو رویمە تی نییە.

ئەو تشتی نقیسکار دادریژیت ئەگەر جھێ باوهری وی نەبیت و بەس بو
بەرژەو ھەندیە کا رۆژی ئەو چەند کریت دی چاوا شیت جھێ نقیسینا خو
دناڤ کویراتییا دل و وژدانین جەماوهریدا چیکەت؟ یان دی چاوا کاریت
بەرگی نەمریی بکەتە بەر نقیسینیت خو؟ ھەلبەت ئەڤە تشتەکی
مەحاله!!

نقیسکار دقیقیت دەھمی رەوشەکییدا بی راستبیزو راستی پاریزو
راستی خازو راستی ڤه گپیر بیت، دقیقیت پیکۆلین رۆد بکەت کو د
بابەتیدا ھەلگرت خەسلەتی راستبیزی بیت، ھەر وەسا پیدقییه ھەردەم
سنۆرین راستی بیاریژیت و نەکەڤیتە داڤا خاری، ژبلی ڤی چەندی
ھەمی ژ نقیسکار ئەو بوو ھەر و رویدان و قەومین و گوتن و تشتین
و ھەردگری و ئیماژی پیدکەت دقیقیت ھەمی ب راستی و دروستی
ڤه گپیرت، بی کیم و زیدە، دا ئەو ب خو دگەل نقیسینا خو نەکەڤتە بەر
تانه و گۆمانا خەلکی و نیشانی خاپاندنی و فندو فیلا ل سەر بابەتی
وی نەھیتە دانان.

(۱) ھەمان ژیدەر.

ھەردەم راستی رویمەتی دلسوژی بوو، ئانکو راستی ھەڤبەندیە کا
زۆرا نیزیکی و ھەمز دگەل دلسوژی ھەیه، ھەرگات راستی گروڤەک
بوو ھەلویتست و گوتن و رەفتارو کریاراندا بو سەلماندا دلسوژی.

ڤیجا ئەگەر نقیسکاری لبه بیت بەرھەمین وی کیفکی نەبن و دناڤ
زەڤیا شوڤا جەماوهریدا رھین خو کویر ببه نە خواری، دقیقیت ھەلگرتین
خەسلەتین راستی و دلسوژی بن، چونکی ڤانە ھەردوو کا دتازیا واندا
بھا و سەنگە کا زۆر ھەیه و ژ گرنگیە کا فرە زۆر بەرھەمەندن وە
کارتیکرنە کا ھهژی ل سەر دل و دەروونان دەھیلن، ھەر وەسا رادی باوهر
پیکەری و ڤیانئ و ھەژیکرنئ دناڤ خەلکیدا زیدە دکەن.

۲- سادە نقیسین: یەک ژ جوداھیتین دیارو بەرچاڤ دناڤبەرا پەڤینی و
نقیسینیدا ئەو ھندی پەڤینە گوھدارین وی دیارن و پەڤین کەر
دزانیت دی بو کئ پەڤینت و گوھدارین وی د چ ئاستەکی دانە وکی
نە، لی نقیسینی خوینەرین وی د بەزر و نەپەنن و نقیسکار ب
دروستی نزانیت خوینەرین بابەتی وی کینە و د چ ئاستەکی زانستی
دانە و ل کییری نە، لەوما ھەرگات دیار نەبوونا ئەو خوینەرین
سەردەری دگەل بابەتی دکەن بو نقیسکاری تشتەکی ژ ھهژی تیدیتنی
و لیرامانی بوو، ڤیجا سەخمەراتی ڤی چەندی گەرکە نقیسکار
شپۆزئ سادە نقیسینی ھەلبریت دا راستی و دلسوژی تیدا
رەنگبەدەنەڤه، ژبەرکو سادە نقیسین ژ ھەمی شپۆزین دی پتر دی
خوینەری ل کاکلک و ناڤەرۆکا بابەتی خو تیکەھینیت و دی زویتر
وی نیزیکی مەبەستا خو کەتن.

ھەلبەت ئەڤە وی چەندی ناگەھینیت کو نقیسکار ب وی زمانی
خەلک پی دناڤختیت، بنقیسیت، چونکی ئەگەر تەلبەر بیت نەوارەکا
تۆمارکری و ھەرگپریە سەر کاغەزی، بیگۆمان دی زۆر دەستەواژەو پەڤ و
زاراڤان دەستکاری کە ی دا یا ژ ھهژی بیت.

مه بهست ژ ساده نقیسینی ئه وه نقیسیکار ره وشا پرانیا خوبه رین بابه تی لبه رچاف بگریت و ب ئاوایه کی زه لال و شه فاف بابه تی وی ده ریکه قیت.

بکارئینانا شیوازی ساده نقیسینی پره کا موکما هه قبه ندیییه دنا قبه را نقیسیکاری و خوبه ری بابه تی ویدا، قیجا چقاس ئه و قی پری تاقهت بکه ت هندقاس دی بازنئی قی هه قبه ندیی مه زن و به رفه هتر لیته ت.

نقیسیکار چهن د ژ شیوازی سهخت و عاسی دوبر بکه قیت و نه هیلیت خوبه رین وی لی ب هه لنگفن و بکه فن، هند دی همبیزا گهرما پیشوازی ژیکرنی ژیرا هیته فه کرن، قیجا ئه گهر مه به ستا نقیسیکاری ئه و بیت بریکا به ره مه یین خوبین هزری مه زترین خزمه تی پیشکشی جفاکی بکه ت و خودانی پترین خوبه ران بیت بلا ئه و شیوازی نیزی ل تیگه هیشتن و هه رسکرنا خوبه ران بکار بینیت، وه خو ژ شیوازی دی بپاریزیت، چونکی ئه فه دی پتر خزمه تا هزرو قه له می وی که تن وه دی زویتر هیته شو قه کرن و قافارتن.

۳- تاو به لک ب نقیسینی فه نه ئینان: هنده ک نقیسیکار تاو به لگا ب نقیسینا خو قه دئین و شانازی ژی ب قی چهن دی فه دکهن، هه ز دکهن ژ ساده نقیسینی دوبر بکه فن دا خوبه ران بیخه دن کارتیکرنا بابه تی خو دا و بکارن خوبه ران پی داخبار بکه ن.

هه لبه ت ب قی خو هه لکیشان ب نقیسینا خو ره نگه پتر قالا هیی دنا قبه را خو و خوبه راندا چیکهن و خوبه ران دوو چاری بیزار پی بکه ن، چونکی خوبه رین بابه تی وی چیدبیت هند شیانا هزری و هه رسکرنا بابه تی و تیگه هیشتن ل بابه تی نه بیت کول ره وشا فه خوبه راندا بکارن ب سه ره نه په نیین بابه تییدا هه لبتن، قیجا ئه ف چهن ده دی بیته سه دما سه رگیژی و سار بونه قی هه مبه ر بابه تی.

گرانکرنا باری هزا خوبه ران ب قان ره نگه شیوازان ژبلی ب جه

هیلا نا ماندی بوونی بو خوبه ران و نقووم کرنا وانا د هزا شو قه کرنا بسکین بابه تییدا تشته کی دی لدیف خو ناهیلیت، له ورا کاره کی نه دجهی خو دا یه بابه ت ژ بهر قان تاو به لگان، رمان و مه به ست و ئارمانجا خو ژ ده ست بده ت، سه خمه راتی وی چهن دی نقیسیکار باسک و زهن دین خو نیشان بده ت و ژ ئاستی خوبه رین بابه تی خو بچیه پیهه ل کو شیانا قیرا گه هیشتنی ژیرا نه بیت.

هنده ک رسته زور ب سانهی و زه لالی دکارن رمانا خو بگه هیین، لی نقیسیکار هه ر وی رسته ی ب تاو به لگا ده ملینیت، دا زوی مه به ستا خو نه ده ته ده ست خوبه ران، بو میناک دی ئیماژی ب قان دوو نمونا که بین دا پتر ئه ف خاله به رچاف بیت: (۱)

۱- کورپی هه وه دقافارتنییدا دنا قبه ر ئاشوی و راستیی دا ئاریشه یا هه ی.

۲- کورپی هه وه بی دره وو بیته.

۱- کورپی هه وه پیدقیبا ب وی چهن دی هه ی فیبری ریزگرنتی ببیت ل سامانی خه لکی.

۲- کورپی هه وه دزیا دکه ت.

دقان هه ردوو میناکیتن سه ریدا ل هه ردوو خالین یه که مدا مه به ست و رمان زورا خو یا نییه و ژ قه ستا نقیسیکاری قیا یه تاو به لگا پیته بکه ت لی ده ره دوو خالین دووی دا مه به ست و رمان تییدا د خوویانه و یه کسه ر خوبه ر دزانیت ئارمانج ژی چیه.

له ورا هندی رستین خو یاو په یقین فه کری و تیگه هیین دیار هه بن، یا فه ره نقیسیکار شیوازی دی بکار نه ئینیت دا هه م ده می نه کوژیته هه م هزری جارن نه که ت هه م خوبه ری بیزار نه که ت.

(۱) هه مان ژیده ر.

۴- خوږياراستن ژ پر بيژي و زېده بيژي: گلهک جارا نقيسکار زمانهکي پر بيژو زېده بيژو د نقيسينيدا بکار دئينيت کوب وئ چهندي نه دکاريت رولهکي چاره نقيس ساز دنقيسينيدا بگيرت، نه ژ سهختي و د ژواريا ناخفتني کيم دکته تهغه و دبسته سهدهما لنگهري و قوپياوي ژي، چونکي قهله بالغی د نقيسينيدا چيکرن دبسته نه گهري وئ چهندي هاقريا خوښهري ل کاکلک و جهوهري بابه تي بهيته وهرگيپران و هزاروي پتر ب روميه تي قه مژيل بيت.

زور جارا هندک په يفت و دهسته واژه مينا نهرستهک د نقيسينيدا دهينه بکارنيان نه وهک پيدفي پته بوونا نقيسيني، له ورا ژي دبنه سر بار بو نقيسيني و کوله خه بوونا خوښهري ويزي.

پيدفييه هه رگاف نقيسکار ناستي خوښهري خو لبرچاډ بگريت و کارهکي نه کهت کو خوښهري ژي برهفن.

نه گهر په يفتک بکاريت رامانه کا هه ژي د رسته کېدا ب ده ته خوښهري نه پيدفييه چهنده په يفتکا ب وئ په يفتي قه هه فبه ند بکهين، يان نه گهر پارچه کا بابه تي ب رسته کا ثقاف رامانا خو ب ده ته دست خوښهريان، نه يا فهره چهنده رسته کېن دي ب ديفرا ريز بکهين، چونکي نهغه هه مي دچنه دناف بازي زېده بيژي و پر بيژيداو ب کارهکي ژ قهستا و بي هوده دناف نافهندين نقيسينيدا دهپته ل قهلهمدان.

۵- کورترکرنهغه و دريژکرنهغه: نهف ههردوو شيوازه دوو روومه تين دراقي په يقيني نه، روميه تي يهکي کورترکرنهغه يه، نقيسکار پيکولي دکهت ب کيمترين په يقان مهبهست و مرازا خو دنقيسينيدا بيخسته بهرچاډ و دهرپرپت.

نهف رهنگه شيوازه دناف نافهندين نقيسينيدا بي هه ژي په سهندي يه ب مژداهي پشتيقاني ژپرا دهپته کرن.

نهو نقيسکاري لبربيت في شيوازي دکاري خوږا هه لبرتريت دقيت خو ژوان په يفت و رسته و نامرازين زماني بپاريزيت نه وين دبنه سهدهما دريژکرنه بابه تي، چونکي نهف چهنده دگهل شيوازي کورترکرنهفا نقيسينيدا ناگونجيت.

مهرجي شهنگستي بي کورترکرنهغي نه وه کو نهو تشتي ب نقيسيني دهردبري و دادريژي رامانه کا ثقاف بگه هينته خوښهري وئ، نانکو کورترکرنهفا بابه تي نابيت ل سهر حسابا نافه روک و رامانا بابه تي بيت، کو خوښهري چ ليپينه گه هيت.

بهلکي دقيت د چوار چوبقي وئ کورترکرنهفيدا رامان ب ساناهي ب هزارا خوښهري ژ دارا وئ قه بهيته چين.

ب کورتي دقيت نقيسکار هوستايانه و ژيزانانه سهردهريي دگهل في رهنگي نقيسينيدا بکهت و هه مي هه لومه رجين سهرکهفتنا وئ لبر چاډ بگريت.

نه گهر بهايي شيوازي دريژ نقيسيني ژ بهايي کورت نقيسيني پتر نه بيت کيمتر نينه، ژهر کو گهلهک بابه تين ههين نقيسکار بي نه چاره في شيوازي ژپرا هه لبرتريت دا هه م مافي وي بده تي هه م ب نه ندازهکي ثقاف بابه تي شهکته و شوغه و راقه بکهت، نه مازه نه گهر نهو بابه تالي ديروکي يان تاقيرکرنهغه کا زاستي يان ليغه کولينهکي ب خو قه بگريت، پتر بي پيدفي نقيسينا دريژه، ژهر کو نه گهر زور بابهت دناف يهک بابه تدا بهينه هه شاندي بي کو داخويانين پيدفي ژپرا بهينه دان و بي کوب باشي بهينه شوغه کرن و هه لشکافتن، هنگي نهف ب سهر هه قدا جه مېوونه وئ شيان و دهليقي نا ده ته دستي خوښهري کو ب ساناهي مفاو بهري ژ بابه تي وهرگرن، وه بکه نه ژيدهرين پيزانينان بو خو بي ره وشه نبيرکرن و پيگه هاندني.

ب هه حال دقيت نقيسکار ب شيانا خويا هزري و لديف نهو پيزانين

و جه پاندين دست خوځه نيخستی هره بک ژفان هردوو شيوازا دجهي خوځا بده ته کارخستان، پيکولي ژي بکته هره بک ژفان ژ چارچوځي خوځ دهرنه کفیت، چونکي هنگي دي کارتيکرنين خراب ل سهر خوبه رين خوځ ب جه هيلت.

۶- رهووان نقيسين و تيدا چوونه خوار: رهووان نقيسيني دگه ل ساده نقيسيني هه ښه نديا هه و نيزيکي هه فن، نه ځه ژي يه که ژ با شيين وان.

نقيسينا رهووان و زه لال ب ساناهي دهينه ځه خوبندن، خوبه ر چاخني ځه خوبندا وي هه ست ب بي سه روبه ربي و شه پرزه بي و تاسا ناکه تن، لي نه ځه رهوواني و رههمينه نابيت ب نه ندازه کي بيت کو ب يه کجاري بابته خوځ ب دهستي خوبه ر ځه بدهت، نانکو هند قاس بي هه رسکري بيت ب ساناهي و بي گيروبوون بهيته قووتدان و داعوبران، ژبه رکو نقيسيني دقيت هه م خه سله تي شاره زا کرنه ځي هه بيت هه م وه ل هزري بکته ليرامينيت و ب هزريت، دقيت دهليځه ب خوبه ر بهيته دان دا تامي ژ وي نقيسيني وه رگريت نه وا ځه د خوبنيت، نه و نقيسينا زيده يا ب ساناهي و بي چه پ و چوپر بيتن و هه روه کي شريقي بچيته دناځ هزريدا وي دهره تي ژ خوبه ر را ناهه ليخيت کو دگه ل ځه خوبندني کوپر بچيته دناځاو تام و بهري ژ ليکدانه ځا خو وه رگريت.

نابيت نقيسين ب شيوازه کي بيت کو هه مي رامانين وي خوځ ب خوځ بخشنه سهر به رپه ري زينا خوبه ر و چ کاردانه ځه نه بن، هه تا هنده ک جارا پالدا نا خوبه ر بي هه ځرکي دگه لدا کرنه يان بي نازراندني و ديځرا چوونني يان بي زوي باوه رنه کرنه کاره کي سودمه نده، بلا داخا زا گروځه و به لگان ژي بکته، کيماسيا ځه بينيت، کزيا به لگين سه لماندي ده ست نيشان بکته، سستي و لاوازا تالين وي بين شه نگستي ب ناځ چاځين نقيسکاري بده ته ځه.

نه گه ر نقيسين ل هزرا خوبه ر نه هه لنگشيت رهنکه ده مه کي کيم شويانا وي د زينا ويدا وندا بيت، لي نه گه ر خه سله تي نازراندني و هه لنگشيتا هزرا خوبه ر هه بوو، هه روه سا شيا خوبه ر نه چار بکته هه مي کون و قوشبنا هه لشکيځيځيت، دي نه و بيرو هزرو بو چوونين دناځ تو مارگه ها تاميرين مه ژبي ويدا دهرياز دبن ل سهر ته ختي و ژدانا وي ژيدا نه خشي خوځ دارپين.

۷- تهرز ساري و لماندن^(۱): نقيسين نه گه ر يا يه کته رز بيتن، نه ځرازي و نشيځي و ژيهه لي و ژوردابي، ساده يي، عاسيبي، نارامي و له زي و گه ريان و زځرين تيدا نه بن، مينا وي ريکي يه يا راست و ته خت و بي چه پ و چوپر، چاخني ريځينگ تيځرا دچيت نقروشکا ددهت و هه ست ب جارس بوونني و کسيره بوونني دکته، لي نه گه ر د ريبا خوځا جهين خوارو راست و بلند و کوپر و خوش و نه خوش و عاسي و ب ساناهي ديتن، هنگي دي هزرا وي مژيلي ليرامانا فان هه مي تشتان بيت و نه ځ هه مي رهنگيه دي تام و خوشيه کي ده ته وي ريځينگي، نقيسين ژي هه ر يا وه سايه، ځيځا بو لماندا په يقيني گه ر که ب گه ر رسته و دهسته و اژين دريژو کورت بهينه بکار نينان، هه روه سا ژ شيوازي خه به ري بو شيوازي دارپيني وه ژ شيوازي ځه گيراني بو شيوازي ځه شارتني وه ژ شيوازي نه په ني بو شيوازي ديار نقيسينا خوځ ځه گوهيځيت، هه روه سا چاخني په سنا جهه کي يان تشتته کي دکته هنده ک جارا بلا ب هه ځپه يقيني هنده ک جارا بلا ب به لگه نانه ځي ده ستيپيکته.

بلا هه م زمانه مژداهي بي بهيته کارخستان، هه م زمانه ته نر ناميز، په سه ندو نه په سه ند، بيگومان و بگومان، حوکم و پيشنيار دگه ل هه ف

(۱) هه مان ژيدهر.

بهیتنه تیکههل کرن، ژ درپژیبی بهرهف کورتیبی و کورتیبی بهرهف درپژیبی
نقیسین بهیته بری ئیخستن، ئەگەر ئاخفتن یا هسک و زوها نه بیت و
تهراتی تیدا هه بیت دئ ههستا فهگهشیانی و شهوقی د خوبه ریدا پهیدا
که تن، لی یافه ره دگهل فی چه ندئ هه میی ژی رهوشا گونجیانی و مام
ناخنجیبوونی بهیته لبه رچاڤ گرتن.

دقیته هه سپی نقیسینی جار هه بیت هیدی هیدی بچیت، جار هه بیت
خۆش بچیت، جار هه بیت چارانئ بکهت، جار هه بیت بکه ته غار دا
سواری هزری تام و خۆشیی دقی هاژوو تینیدا وه برگرت.

۸- ههلبژاردا په یف و ده رپرینا: هه لهت ژ بۆنا دیارکرن راما نه کی
به هره ژ زۆر دهسته واژا دهیته وه رگرتن و دکارن مفای ژ گه لهک په یف
و ده رپرینا وه رگرن.

لی راما نهک ژقان راما نا یان په یفکه ژقان په یقان پتر ژ بیین دی جهی
خۆ دگرت، له ورا گه ره که نقیسکار ل دیف وی په یفی و دهسته واژی و
رامانی بگه ریبیت ئەوا هه ژی و گونجاو بۆ جهی خۆ دا قالبی خۆ بگرت،
هه ره کی وی هۆستایین د چیکرنا خانیدا به هری ژ زۆر ته رزین به ران
وه رگرت، چونکی هه ره کی ژوان جهی خۆ دگرت مینا حیسیله ی،
کشانه ی، ته فشه به ری، به ری نه قارکری:

حیسیله بۆ کونجی خانی، کشانه بو هنداف ده رگه هی، ته فشه بهر بۆ
ناف گه ری، به ری نه قارکری بو دیوارکرنی.

به یانی چ یا زانستی بیت چ یا توره یی بیت دقیته ئەف چه نده ژئ
بهیته چاهه ریکرن، لی د بابه تین توره ییدا دقیته په یف و رامانین وه سا
بهیته ههلبژارتن کو بکارن هیزو شیانی بده نه زمانی بۆ ئافراندنی و
داهینانی، سه خمه راتی کارتیکرن ل هه ست و سۆزا.

قافارتنا په یفین ساخه م ژبیین کرمی هه رگاف کاره کی ب سانا هی

نیسه، پیخامه تی ههلبژاردا په یف و دهسته واژو زاراقتین هه ژی و
شایسته، دقیته خه زینا زمانه وان ی نقیسکاری هه تا رادی پیدقی و
فه ر یا زهنگین و دهوله مند بیین، ئانکو دقیته نقیسکاری تشته ک د
پارزینی هه لگرتنا په یقاندا هه بیت.

زۆر په یفین هه یین ئەم راما نا وان تیدگه هین و ئەگه ر د ناف
ناقه رهۆکه کیدا بیین ديسان دئ نیاسینه فه، لی چاخی نقیسینی ناهینه
زینامه. ئەف رهنگه په یف و زاراڤه ب په یفین نه کارا (غیر فعال) دهینه
ناقبرن، په یفین نه کارا د ئاخفتنیدا دهینه کارخستن، نه د نقیسینییدا.
په یفین کارا ئەو په یفین ئەوین د ناف فه رهنگه هزرییدا که هی و
گه هی). (۱)

زهلال بیژی و ره ووانبیژی هه تا راده کی زۆر ب ده ست نیشان کرن و
ههلبژارتنا په یقانفه یا هه قبه ند و گریدا یه.

هنده ک جارا ههلبژارتنا کاره کی یان سیفه ته کی، سه ردیره کا پر راما نا و
د جهی خۆ دا کاری چه ند رستان دکه ت.

نقیسکاری ئەگه ر کلیلا قان رهنگه ئاریشا فی هه بیت دئ ل
روه نکر نه فی و درپژکر نه فی هیته بۆرین و به خشین، ئانکو نه چار نا بیت
داخۆبان و رونکر نه فین زیده بده ته خوینده قانین بابه تی خۆ. تازه گه ری
د نقیسینییدا کاره کی زۆری سه خته، چونکی بناغه و شه نگسته دقیته،
نوی خازی و تازه گه ری گویتکا شاره زا یی گه ره که، ده ستپیکتی دقیته
شاره زا یی دگهل ری و شوین و شیوا زین سونه تی و که قندا په یدا که ت و
تام و چپژا خۆب ئەندازی ثقاف پیبگه هینیت، پاشی په یفین نوی
بهینیت و بیژیت.

خاله کا دی کو د ههلبژارتنا په یف و راما نا نا گرنگیه کا زۆر هه یه، پلا

(۱) هه مان ژئیده ر.

ب هیزی یان بی هیژبا وانه د ده‌رپرینیدا،^(۱) بو میناک د په‌سنا په‌یقا، «توره‌یی» دا مروّث دکاربت رامانین جورا و جور ژیرا ده‌رپریت مینانی «ئه‌فه مروّثه‌کی که‌رب گرتییه»، «ئاگرئ ل ناڤ چاقیتن وی دچیت»، «چاقیتن وی یین تاری بووین»، «یی توره بووی» یان دپه‌سنا په‌یقا «شادی» دا مروّث دکاربت زور رامانا و ده‌رپرنا ژیرا بکاربیینت مینانی «یی شادو که‌یف خوشه»، «دئ بیژی دونیا هه‌می یا دایی»، «گولوی بشکفت»، «که‌وه‌ک دئ چیتته ده‌فی وی».

قیجا نقیسکار دقیت پیکولئ بکه‌ت د ده‌رپرنا خودا رامانه‌کی هه‌لبژیرت کو ژیبین دی پتر یا ب هیزو کارتیکه‌ر بیت وه خو ژوان ده‌رپرنا بیاریزیت کو د لاوازو توخیدار بن.

هه‌روه‌سا د هه‌لبژارتنا په‌یث و راماناندا دقیت می‌زانان تاستی تیگه‌هیشتن و فه‌ره‌نگا خوینه‌ران به‌یتته لبه‌رچاڤ گرتن، چونکی تاستی هه‌ر نقیسینه‌کی دقیت ل دیڤ تاستی خوینه‌ری وئ بیت، بو میناک ئه‌و په‌یث و رامانین دگوتاره‌کا لیقه‌کولینیدا ده‌ینه کارخستن، نابیت د توری زارۆکاندا هه‌ر ئه‌و په‌یث و رامان به‌یتته بکارئینان. ئه‌گه‌ر رامانین ئالۆزو نه د روئن ل جه‌ی رامان و ده‌رپرینیت روئن و زه‌لالدا به‌یتته بکارئینان، هه‌م دئ نقیسینئ لاواز که‌تن، هه‌م دئ ژ په‌سه‌ندیا وئ کیم که‌ته‌فه.

هه‌روه‌سا هنده‌ک په‌یقین هه‌ین پتر ژ رامانه‌کی دده‌ن مینانی (در) کو هه‌م رامانا هار دده‌ت هه‌م رامانا کانه‌زیه‌کی گرانبه‌ها، یان (خر) کو هه‌م ب رامانا هه‌می ده‌یت هه‌م ب رامانا تشته‌کی مینانی ته‌پچ ده‌یت کو بی خرو ڤر بیت. هه‌روه‌سا هنده‌ک په‌یقین هه‌ین جودا ده‌ینه ده‌رپرین لئ په‌ک رامانئ دده‌ن. مینانی ته‌ماشاکه، هیڤده‌ری، لیبنیپه، میزه‌که، به‌ری

(۱) هه‌مان ژیده‌ری به‌راهیکی.

خو‌ده‌ری، هه‌مه‌ته‌که، لی‌رامینه، یان مینانی قومشه‌ل، کۆم، که‌ر، بر. قیجا دقیت دقان هه‌ر دوو ره‌شادا نقیسکار بی ناگه‌ه‌داری نقیسینا خو بیت و ریکانه‌خافتنی و داپوشینئ و سه‌ر لی‌شیتواندنئ ژ خوینه‌رین خورا هه‌لنه‌بژیرت، به‌روفازی یا فه‌ره پیکولئ بکه‌ت کیژ وان په‌یشان زویتر رامانا خو‌بگه‌هینیت ئه‌و به‌یتته کارخستن یان ژئ داخو‌یانین پیدقی ژیرا به‌ینه دان، لی ژ هه‌میا باشت ئه‌و په‌یقین ره‌سه‌ن و ره‌دار به‌ینه‌کارخستن کو پتر خودان بناغه بن.

نابیت قئ خالا گرنگ ژئ ژبیر بکه‌ین کو هیچ تشته‌ک د هه‌لبژارتنا په‌یث و رامان و ده‌رپریناندا مینانی شیانا ده‌رپرینئ و سه‌لیقی و بی‌نکرینئ نیسه، ئانکو دقیت نقیسکار بزانیته کو وی هه‌رگاڤ ئه‌و ده‌رفه‌ت و ده‌لیقه نینه کو ده‌ر پینگاڤه‌کیدا هه‌می خالا بکه‌ته جه‌ی ناغه‌ندا پویته پیکرنئ، قیجا دقیت ئه‌و شیانا ده‌رپرینئ دگه‌ل زه‌نگینکرنا فه‌ره‌نگا په‌یث و زارافان ل ده‌ف خو په‌یدا بکه‌ت، ئه‌ف چه‌نده ژئ ب ده‌ستقه ناهیت هه‌تا ئه‌و زور نه‌فه‌خوینیت و نه‌نقیسیت و راهینانئ نه‌که‌ت.

ئه‌گه‌ر نقیسکار هه‌لگری فان شیان و پیزانینان هه‌میا بیت، مسوگه‌ر د چاخئ نقیسینیدا دئ کیمتر مه‌حتهل بیت و دئ کیمتر دوو چاری فه‌مانئ و دامانئ بیان، وه دئ ل چاخئ هه‌لبژارتنیدا ده‌ستین وی فه‌کری ترین.

هه‌روه‌سا یا فه‌ره نقیسکار د نقیسینیدا چه‌ند په‌یقیت عاسئ لیدیڤ هه‌ف ریزنه‌که‌تن، کو رامانا وان نه‌یا دیارو به‌رچاڤ بیت، چونکی ژبلی لئ تینه‌گه‌هیشتن خوینه‌ری و ماندیکرنا هوش و هزرا وی دئ خوینه‌ر بابه‌تی وی ل نیڤاری ب ریڤه هیلیت.

کاتیگرا زمانى وەرگيرانى

گرنگيا زمانى وەرگيرانى ئەگەر ژ يا زمانى نقيسينى پتر نه بيت مسوگەر کيمتر نينه، ژ بهرکو ئەو تشتى ل بهردهستى وەرگيرى مينا هه قيريه ئەگەر زمانى وى کارى وى هه قيرى ب جوانى و رندى بپيژيت ئەفه دى نانهكى بهرکهفتى و سوڤه کرى و ب تام و خوڤ ژى چيبيت، لى ئەگەر زمانى وى نه کارى ژوى هه قيرى نانهكى هه ژى و شايسته بيپيژيت، هنگى ئەو نان دى شه وتيت و بيته ره ژوى، ههروهسا خوينه رى ژى تير ناکه تن.

گرنگرين ئال و رهه ند کو دناڤ نقيسينى و کارى وەرگيرانىدا يى دياربيت هه لبارتن پيشان و راقه کرنا و انايه، ههروهسا شه ديتنا پيشانه کو وەرگير دناڤ مشارين زه قيا زمانى خودا پيدا کهت و ئەو پيشه جهى وان پيشان شه گرن ئەوين نقيسکارى بکار تانى يى کو دنگ و رهنكى خو ژ دهست بدن و که قلى خو بگوهرن.

وەرگيرى سهرکهفتى ئەو وەرگيره يى خوينه رين بابه تى خو هند قاس ئاسوڤدهو دلته نا د کهت کو ههست بکهن ئەڤ چهندا ئەو دخوين نه وەرگيرانه، بهلکى هه نقيسينا وى ب خوڤه، ئانکو هندقاس ب شاره زايى بابه تى خو وەرگيريت زمانى ره سهن تيدا يى بالا دهست بيت، ژبلى ل جهى خو دانانا هه پيشه کى و ژبلى داريتنى و پيش و پاشکرنى، کو ئەفه هه مى سه ده مين هار بکارن بو سهرکهفتنا وى دڤى بياڤيدا.

زمان بو وەرگيرى ژ گرنگيه کا مه زن يى به هره مه نده، چونكى دڤيت شيانه کا هه ژى ل سهر نه په نيبن زمانى خو وى زمانى ژيدا هه بيت ئەوى بابه تى ژى وەرگيريت، ههروهسا دڤيت هه قسه نكيى د ناڤه را و انادا بپاريزيت، ئانکو بکاريت ب په رين زانينى و شاره زا بوونى دناڤ ده را

کوبرا و انادا مه لاقانينى بکهت، نه ب خو تيدا ب خه ندقيت نه کهس تيدا ب خه ندقينيت.

زور په يڤ د نقيسينيدا دهينه کارخستن، ئەگەر وەرگير هه مان پيشان دناڤ زمانى خودا هه لباريت و ل شوينا وان دانيت، رهنکه په يما خو نه گه هينيت و ناسناما زمانى بابه تى دپژى بشيوتينيت، قيجا دڤيت ئەو هه مبه ر قى چهندي يى ژيزان بيت و بزانيت دى چ په يڤه ک جهى وى په يڤى فه گريت، پاشى ل جهى وى دانيت.

په يڤين شه دهر ژ نالى دهنگى و پيکها تا دهنگى فه کو دگه ل ميناکان دکه هى نه بن، جهى خو دناڤ زمانى دا فه ناکه ن، له ورا خودان قه له م دهستکاريا فان پيشان دکهن و ب ئاوايه کى و هسا چيدکه ن کو پتر بهينه نياسين و ناسناما زمانى خو ژدهست نه دهن. دگه ل قى چهندي ژى گه ره که ئەم ئاگه دارى وى چهندي بين زبان ب ره گه زين ريزمانينى زمانى نه که قيت و هه تا ژئالى رامان و ره ووان بيژى ژيشه دڤيت رادى مام نافنجى لبه رچاڤ بگريت و سنورين زمانى نه به زينيت.

ههروهسا وەرگير دڤيت نه هه مبه ر زمانى خوڤى خه مسارو يى هه لوڤست بيت، نه ژى يى ده مارگير بيت، ئانکو ب ئاوايه کى زانستى سه ره ده ريبى و ره فتارى دگه ل وەرگيرانىدا بکهت و سه بارهت وان په يڤين شه دهر (غريب) زور هه ستياريبى نيشان نه دهن، ژبه رکو چ زمان ژقان پيشان د فالانين وان پيشان يى کارى ب دريژيا ديروکا په يڤينى و نقيسينى جهى خو دناڤ زمانيدا بکهن و بينه پرته ک ژ زمانى و ره سميه تى بدنه وان پيشان، بو ميناک: زمانى فارسى يى ته ژبيه ژ په يڤين عه ره بى، لى دگه ل هندي زمانى فارسى ناسناما خوڤا پاراستى چونكى يى کارى وان په يڤان دناڤ زمانيدا بگونجينيت و جهى ژيرا فه کهت.^(۱)

(۱) هه مان ژيدهر.

ئىلھام وەرگرتن ژ زمان و نەرھەنگى خەلکى

زمان و كلتورى خەلکى ب دريژيا چەرخ و سەردەما چىبوويه و پىگەھشتىيە و پەروەردە بوويه. ئەف زمانە ژ تازەتى و جوانىيى بى تەژى و مشتە. گەلەك ژ پەندو ئەفسانە و دەرپىنن كىنايى و مەجازى و گوتنن پىر حىكمەت دناف زمانى خەلکيدا ھاتىنە ھەلگرتن و زەخىرەكرن، چىكەرو ئافرننن وانا نھا د بى نافت و نىشانن و بىاقتى ژ نقيسكاران را بەرھەف دكەن كو بەھرى ژيەرگرن.

ھەلبەت دريغى و كىماسىيە كو نقيسكار قى ژيەدرى ھندى بوش و دەولەمەند ب گرنگ نەزانن و پويتهى پىنەكەن.

زمانى خەلکى زمانەكە بى پاقژو سادە و ھويركار (دقيق) و نەرم و رەنگىن، دى بىژى بەس بۆ كارىن مەزنىن ھونەرى بى ھاتىيە ئافرانن. لەورا يا ھەرە نقيسكار تىنىشكا نقيسىنن خۆب زمانى زەلال و دەلالى خەلکى بشكىنن و ژ سەرۆكانيا وى ئاقتى فەخۆت.

پراستى تەقايە ھۆزانقان و نقيسكاران ھەريەكى ب ئاويەكى مفاو بەھرە ژ زمانى خەلکى وەرگرتىيە، چونكى زمانى جھى شانازى و سەربلندىي ئەو زمانە بى دىبىتە تۆقتى زەقيا نقيسىنان و ھەر بەرھەمەكى تورهىي كو مۆركى خەلکى و جەماوهرى پىتقە ديار بىت زمانى خەلکى دخازىت.

بژارە نەكرنا پەيشان ژ زمانى مللى ئەو پىن بۆ نقيسىنن دەينە كارخست دى بىتە ئەگەرا بى جانكرن و چرمساندنا زمانى تورهىي، ھەرەسا دى نقيسكارى دووچارى تەنگاقتى كەت و ھىدى ھىدى دى شىيان و ھىزا خيال و ئاشۆپا وى دووچارى ھشكبوونى كەتن.

«ھەتا ئەگەر ئەم بنىرپىن شاكارىن كلاسكىنن تورهىي و دىرۆكى مينا ھۆزانن سەدى و حافظ و دىرۆكا بەيھەقى ئەگەر يەكسەر دەرپىنن

مللى تىدا نەھاتىنە كارخستن، ئاوازو ناھەروكا وان بى ژ وى زمانى ھاتىيە وەرگرتن». (۱) دناف تورى خودا ناسىي (عرفانى) دا ژى كو بەرى گوتنى ئاراستەى كۆما مريدانە، ئەف كارە پتر تىدا رەنگ دەتەفە.

لى دقتى وى چەندى ژى ژبىر نەكەين كو بكار ئىنانا تەقايە زمانى مللى ژ بۆ ئافراندا بەرھەمەكى تورهىي يان ھونەرى كارەكى نە دجھى خۆ داىە، چونكى دقتى ژ ئالى نقيسكارى قە بەينە گولبىركرن و ژقتى ھەرھەنگى وى ھەلگرت ئەوا ھەوجەيى پى ھەى و سەلىقا قى چەندى ھەبىت. دناف شاكارو نقيسىنن زۆر نقيسكاراندا ب تەرزىن جۆراوجۆر بەھرە ژ زمانى مللى ھاتىيە وەرگرتن، جارنا ھندەك پەبف و دەستەواژە ھاتىنە بكار ئىنان كو دەقپەيىنن دەينە كارخستن، جارنا ئاوازا پەيىنن دانە دارىتنى، جارنا ژى پەندو شىرەتتىن مەزانن و گوتنن خۆش كو دناف ئاخفتىن مللىدا دەينە بكار ئىنان دناف نقيسىنن خۆدا دگونجىن.

دەندەك بىاقاندا بەھرە وەرگرتن ژ زمانى مللى رۆلەكى شەنگستى دگىپىت و نقيسكار نكارىت خۆژى بى منەت بكت.

بۆ ميناك داستان نقيس و سەرھاتى نقيس چاخى ب زمانى چىكەرىن داستانى دپەيشن، نەچارن كو ھەمان زمانى وا دەست نىشان بكن و ھەلبىژىر و ژ رومەتى زمانى وان بەھرى وەرگرن.

ب ھەرحال زمانى مللى خەزىنەكا مەزن و بەرفرەھە لىبەر دەستى ھەر نقيسكارەكى، نابىت دكارى تىگەھاندنى و پىگەھاندنا بابەتى خۆدا خۆ ژقتى خەزىنا پىر مفاوبھا بى منەت بكت، ئەگەر وى لىبەر بىت دارا باغى وى يا ب بەربىت و ل دەمەكى كورت دووچارى خپش و ھشكبوونى نەبىت.

(۱) ھەمان ژيەدر.

یه که تیا زمانئ

زمان ته تهرئ فه گوهاسنا بیرو هزره ههستین نقیسکارییه بو جیهانا دهرفه، ههروهسا زمان بریکا دهبرینئ و دارپتنئ جیهان بینیا نقیسکاری خویا دکهت و سنورئ ژیهاتن و هیژو شیان وی دیار دکهت، زمانئ هه نقیسکاریه کی یئ نقیسینئ مینا شوین تبلا وی یا یئ ههفتایه. ئەو نقیسکاری کو خودانئ شیوازه کی تاییهت نه بیت، پراستی خودانئ که سینیه کا بهرچاڤ نییه. «نقیسینا رهسەن دبیژیتته مه کا نقیسکار خودانئ چ شوپ و ریچکه به، یئ پر بزاقه یان سست و شل، یئ نارام و بسهنگه یان کیم هوش، خوشکاندیه یان دفن بلند، یئ ب مژداهیییه یان ترانه کهر، خوش رهفتاره یان توندوتیژ، یئ میانه رهوه یان توندیره و ده مارگیر، یئ خودان تیدیتنه یان بو توره و شهرم، یئ هزر تیژو دوبرین و کویر بینه یان ساده و ساکار، د سهره ده بریکرنیدا یئ ههژی و ری و شوین زانه یان هارو زمان رهش، ههستین خه لکی د نازرنیت، یان خه لکی دره قینیت، یئ ئاسانگره یان ئاریشه په سه ند، مه یل دگه ل چیکرنا په یقیین رویت و تیگه هسهازیئ هه یه یان ب که فال و شوڤه کاریئ.» (۱)

قیججا هه نقیسینه کا بهیتته دارپتن و ئافراندن شوین دهستی نقیسکاری یئ پینقه دیاره و مورا وی نقیسینئ یا ب ناچچاقین و بقه، ههروهسا بریکا وان تشتین ئەو دنقیسیت شیوازه که سایه تیا وی دنقیسینیدا رهنگ ددهته فه.

هه نقیسکاره ک گه ره که یه که تیا زمانئ پینقیسینا خو ب خویایی دیار بکهت و چار چوبقه کی ژپرا دهست نیشان بکهت، وهه تا دکاربت

(۱) هه مان ژیدهر.

ژئ دهر نه که قیت، نه مازه دیه ک بابه تدا، چونکی ئەف ته رزه شیوازه هه م دئ جوانیه کا پتر دته بابه تی، هه م خوینهر ژئ دئ کارن باشتره بی گری ب سه ر دابچن و تیگه ه و رامن و ده برپینئ وی هه لشکیئن.

به توخی بنوسریت «املاء»: بیگومان هه ر نقیسینه کا ژ ئالی نقیسکاری فه بهیتته دارپتن، دقیت ره وشا رینقیسیئ زور ب باشی لبه رچاڤ بگریت، چونکی نه هه ر بابه تی جوان دکهت، به لکی پتر هه ژباتی و ژیهاتنئ دده تی، به روفازی ئەگه ر نقیسین یا پر بیت ژ هه له و شاشیپن رینقیسیئ، قیججا نقیسکاری چ ئەف کاره بی دهستی یان ژ قهستی ئەنجام دابیت یان هه له بیتن چاپکرنئ بن، مسوگه ر دبیسته سه ده مئ کیم رهنکیا بابه تی و لاوازا نقیسکاری، ههروهسا مینا شیقا بی خوئ یان کیم خوئ، بابهت تامه کا خوش ناده ته خوینهری، هنده ک جارن ژئ دبیته ئەگه رئ سه ر لیشیواندنا وی دچاخئ فه خویندینیدا، له ورا نقیسکار دقیت پینکولین رژد و مژداهی بکهت داکو نه که قیتته داڤا شاشیپن رینقیسیئ یان چاپئ. ژ بو پاڤژکرنا باغئ نقیسینا خو ژ درک و که له مین چه وتیان یا فه ره نقیسکار دهسته لاته کا ثقاف ب سه ر ری و شوین و ئاواپی دروستی رینقیسیئ دا په یدا بکهت و هه می ره وشین وی لبه رچاڤ بگریت، ههروهسا دقیت به هری ژکه سین شاره زاو پسپور ژئ وه رگریت ئەگه ر ب پیزانینئ خو یئ پشت راست نه بیت، ژ به رکو یه ک ژ سه ده مین سه رکه فتنا بابه تی وی رینقیسه، ئەگه ر رینقیس یا لنگه ربیت و پویته پی نه هیته کرن، هنگی بابهت ژئ دئ ب قوی ب پینقه چیتن.

هه له بهت ژ بهر ئەو پیتشکه فتنن بهرچاقین زانستی ئەوین د جیهانا ئیرودا هاتینه دهسته بهر کرن و ژ بهر وان دهسته که فتنن شو رشا پیشه سازی کو بووینه سه ده ما بهر مشه کرنا ئامیرین گه هاندنئ و وه شاندنئ و هه قبه ندیکرنئ، نه ا ئەم دکارین پتر خه باتی بکه یین بو دانانا چارچوبقه کی بو رینقیسیئ، ژ بهرکو ده زگه هیئ وه شانئ و ناڤه ندین به لاف

کرنی ئیرو دمشه نهو ئەم دکارین دقئ بیاقئیدا پئنگاقتین فرۆ مهزن پاقئیزین.

نقیسکار نابیت لدیف حەزا دلئ خوئ نقیسینا خوئ قالب ریژ بکەت، بەلکی دقئت یاسا و ری و شوینن نقیسینی ئەوین ل ناڤەندین پەسپۆری و زمانەوانیڤه دەردچن ل بەرچاڤ بگرت، دا ژ ڤان شاشیا بی پاراستی بیت.

هەر نقیسکارەک هەمبەر نقیسینا خوئ بی بەرپرسبەر، ڤیجا چ ژ ئالی شیوازی نقیسینی ڤه بیت، یان ژ ئالی ناڤەرۆکی ڤه بیت، یان ژ ئالی ریئقیسی و ریزمانیڤه بیت، لەورا دقئت ئەڤان خەلەکا هەمیای ژیزانانە پیئکڤه هەڤبەند بکەت دا زنجیرهکا موکم و سەرکەفتی ژئ دەریچیت و ئەڤ خەلەکا ژ هەڤ نەبز دیتین.

ریئقیس پرتەکا شەنگستییه ژ زمانی، ئانکو هەر زمانەکی ریئقیس تیدا نەهیتە پاراستن و ل بەرچاڤ گرتن دئ کارتیکنەکا نەرینی و نە ژ هەژنی کە تە سەر وی زمانی ئەوئ پی دەهیتە نقیساندن.

ریئقیس د پیگەهاندنا بابەتیدا رۆلەکی هەژنی دگێرت، لەورا هەر بابەتی مافی ریئقیسی تیدا بەهیتە پیپهست کرن، ب بابەتەکی بی هیژو تین دەهیتە ل قەلەمدان.

بەتوخی بنوسریت (گرامەر): هەر زمانەکی زیندی د جیهانا ئیرودا هەبوونا خوئ سەلماند بیت و هەجەکی شایسته ژیرا هاتبیتە تەرخان کرن، ژ ئالی ریزمانی ڤه وەراراکری و گەهشتییه قویناڤهکا بەرچاڤ د پیگەهیشتنیدا.

ریزمان مینا جانییه بو لەشی، چاوا لەش بی جان کەلەخەکی نەلڤ و مریه، وەسا ژنی زمان بی ریزمان، ریزکرنەکا بی ریمان و شەپرزەیه.

بکارخستنا ریزمانی د ناڤ هەردوو دەزگەهین پەیقینی و نقیسینیدا

کارەکی هەری فەرە، نەمازە پتر دناڤ دەزگەهئ نقیسینیدا، چونکی ئەگەر رەوشا ریزمانی دناڤ نقیسینیدا نەهیتە ل بەرچاڤ گرتن، ئەو نقیسین ریمانا راستەقینەیا خوئ نادهت و گەلەک جارن بەروڤاژئ لیکنانەڤا نقیسکاری خوئا دبیت.

ریزمان ئانکو هەر پەیشهک ل شوینا خوئ دانان و جیگۆرکی ب ئامرازین ریزمانی نەکرن مینانی کار، کارا، بەرکار، جیناڤ، جیناڤی پیڤه نویسیای، ئاولناڤ... هتد.

ڤیجا ئەگەر نقیسکار ب شارەزایی سەرە دەریچ دگەل ریزمانیدا نەکەتن دئ بابەتی خوئ دووچارئ ئەڤرازبەکی رک و عاسی کەتن کو نەکاریت لی سەربکەڤیت، لەورا گەرەکە نقیسکار دقئ بیاقئیدا خوئ هیبکەت و شەنگستەو یاسایین نەگۆرین ریزمانی ل بەرچاڤ بگرت و لەسەر رابەیت و کەهی ببیت، دا خوینەرین بابەتی خوئ کویڤی نەکەتن.

هەلبەت تشتەکی عەیانە ئەگەر یاسایین ریزمانی د هەر نقیسینەکیدا هاتنە شیلان و دویر ئیخستن، ئەو نقیسین دئ ژ ئالی دارپیتنی و ناڤەرۆکی ڤه بی ئالۆزو شەپرزە بیت، ژبەرکو هەر ریزمانە جوانی و کەشخە بی ددەتە ناڤەرۆکی و دارپیتنی، چاخئ ریزمان دناڤدا هاتە هەلگرتن دئ تیگەه و ریمان و لیکنانەڤه و مەبەست تیگەهلی هەڤ بن و هزرا خوینەری نەهەر هەرس ناکەتن بەلکی دئ ژ راستەریکا ئارمانجی ڤارپکەتن و ریکا تیگەهیشتنی ل بەر چاقتین وی وندا کەتن.

دقئت پیزانینین فەر و ثقاڤ ل دۆر ریزمانی دناڤ پارزینی مەژینی نقیسکاریدا هەبن، دا چاخئ دەست ب کار بوونی دووچاری مەحتەلیبی نەبیت و سپی ل جەهی رەشی و سووری ل جەهی شینی دانەنیت.

وەسا باشە ئەو کتیبین ژ ئالی زمان زانان ڤه هاتینە دانان و بناڤه و یاسایین گرامەرئ تیدا هاتینە دیارکرن ببنە ژبەدرین پیزانینان بو هەر نقیسکارەکی، نەمازە بو وان کەسین دقویناڤا دەستپیکئیدانە و هیتشتا

شيانا مهله كرنى دناڤ قى گۆمىدا نههه، ژبهركو ئهشه ب تنى پىرسىكه كه بو ژيپه لبرنا شيانين ههژى لدور رىزمانى.

براستى ئهوتىن پوتيهى بقى پرسى نهدهن، دياره پويتهى ب زمانى خوڤى نهتهوى و ب نقىسىنن خۆ نادهن، چونكى رىزمان جوانترين و كه شخه ترين راپيچه بو بهژنا زمانى و نقىسىنى.

رىزمان خه تيرو بهرچاڤ روونيه بو خوينهري كو بكارىت دناڤ باهه تيدا بچيته خوارى بىي كو دووچارى به زربوونى ببىت، يان رىكا خو وندا بكهت.

ب رىزمانى زمان وه رارى دكهت و بهرپه رپن شارستانيه تى دنه خشينىت.

سه دهه مين پالدهر و پشتيشان بو نقىسكارى

هندهك بناسه و سه دهه مين گرنى هه نه، ئه گهر ل بهر دهستى هه نقىسكاره كى كه هى بن، دى كارىت گه لهك شيان و هيزى ژيوهرگرىت، ههروه سا ئهڤ ئه گهره دى وى بهر هه گه هيشتن ب قويناغا ئارمانجى برى ئيخن، گرنگرىنن وان ئهڤين خارى نه.

1- بزاره كرن و نقىسىنا خالين گرنى و كارتىكه ر: پىدقسيه چاخى نقىسه ر كتيبه كى دخوينىت يان گوهدارى باهه تهكى دكهت، يان د سه ره ده رىكرنىدا دگهل ژينگه هى ب تشته كى داخبار دبىت، گه شترين و بىن خوشترين گولپن وى باخى بچنىت و دناڤ تىنقىسا خويا روژا نه دا تومار بكهت. هه له بهت ئهڤ پىزانينه روژ بو روژى دى ل سه ر يهك جه م بن و دى خه زينه كا مه زنا زانياريا ئىخىته بهر دهستى نقىسكارى. قىچا چاخى پىدقى دى ئهڤ زانياريه گه لهك ههڤكاريا وى كه ن كو د نقىسىنا باهه تى خوڤا بى سه ركه فتى ببىت.

ب- بهره وه رگرتن ژ كتيبخانى: نقىسكار چقاس بى دهست پل و شاره زا ببىت نايبىت خو ژ كتيبخانى بى نيازو بى منته بكهت، ژبهركو كتيبخانه ژيدهره كى بو ش و مه زنى پىزانينه دهه مى بياقه كيدا، رهنگه دقى سه رده مييدا كو سه رده مى زانست و ئافراندىتبه، هه ر باهه ته كى نقىسكار بكه ته ناڤه ندا پويته پىكرنى و لبه ريبىت ب شه نا قه له مى خو شه بكهت و دا ببىت، ژيدهر ل دؤر وى چهندي دناڤ كتيبخانىن ته قاييدا بكه قنه بهر دهستى نقىسكارى، كو ئه گهر پرته كى ژ ده مى خو ترخان بكهت بو بوراندنى دگهل وان ژيدهران د ناڤ كتيبخانىدا مسوگه ر دى كارىت زور كىماسيا ته ژى بكه ته شه و گه لهك تشتى فه ر ب قى رىكى ب دهست خوڤه ببىت، ژبلى زيده كرنا خه زينا پىزانينىن خو بىن ته قايى.

ج- ده زگه هين وه شانى: ده زگه هين وه شانى ب هه مى تايين خوڤه هه ر ل نه نته رنىت و كامپىوتهرى بگره هه تا رادىويى و تيله فزىونى و سه ته لايه تى تهڤ ب هه قرا جوكن بو بو شكرنا روبارى پىزانينان، له ورا يافه ره نقىسكار دكارخستنا فان ده زگه هاندا بى قه ده ر نه ببىت. پىدقسيه به هرى ژ شيانا فان هه مىا وه رگرىت، چونكى ب رىكا فان هه قه دكارىت دان و ستاندنى و هه قپه يقىنى دگهل كه سپن هوشمه ندو هزرشان و بلىمه تين هه رچار ئالين جيهانىدا بكهت و قهرىژو بهر هه مين وانا بكه ته ئيلهام بو باهه تين خو.

براستى هه ر نقىسكاره كى ده رگه هى هوش و هزا خو ب سه ر جيهانا پىزانينىن ده رقه دا قه پات بكهت نكارىت د كاروانى پيشقه هه ر پيدا گافىن خو خو ش خو ش پاڤىڤىت.

د- راهاتن ل سه ر قه خوڤندنى: قه خوڤندن ئه گهر ليدى پيلانه كى ببىت و باهه تين قه خوڤندنى د هه لىژارتى بن و دو مى بدنه قه خوڤندنى و ل سه ر بهر ده وام بن دى ببىته شه نگسته كى موكم و تاقت بو ئاقاهى

نقیسینى، پړانیا شاره زایین څی واری دبیتړن: «څه خوبندنه دبیتته هیلیشانکا پیزانینان، پیزانین ژی دینه سه روکانی بو خودانی کو بکاریت مشارین مه ژبیخ خو پین ئاښ بدهت و دقادا نقیسینیدا پراکتیزه بکهت» که سى کیم څه خوبنیت وه زور بنقیسیت، هه رگاښ نقیسینین وی نه د سه بقى و پیگه هشتیننه، لی ئه وین زور څه دخوین و کیم دنقیسین بهرهمین وان پتر د باله ته بووینه و خه لک تام و چیتړی ژتوهر دگرن.

ب لایق کیم څه دقیت ئه و ده می مروښ بو نقیسینى ته رخان دکهت، هندى بو څه خوبندنى ژی دانیت، دا کو هه رچنه بیت هه څه سه نگیه ک دناڅه را وانا دا چیتیت.

که سى کیم څه خوین نکارن بابه تی خو پوخته و ثقاف داپرېژن، چونکی بی ئاگه هن ژ جیهانا ده رڅه و ژینگه ها ده وروبه رین خو، قیجا د سه ره ده ریکرنیدا دوو چاری شاشیین بهرچاښ دین، نه مازه ئه گه ر دناښ هه ر قاده کیدا هه سپی قه له می وان غارانی بکهت.

ر- زانینا پتر ژ زمانه کی: میژ هاتیه گوتن: «هه ر زمانه ک مروښه کی دییه» ئانکو مروښ چهند زمانان بزانیته هند مروښه، قیجا ئه گه ر نقیسکار بکاریت شاره زای پترین زمانان ببیت ب تیگه هیشتن و څه خوبندن و نقیسینڅه دى بیتته خودانى سه رمایه کی زانستی و هزری بی مه زن و ده وله مه ند، ژبه رکو هه ر زمانه کی فه ره ننگ و کلتوره کی ل پشت پشتى، ژ بلې شیان و هیزا که سى پسرورو بلیمهت ئه وین بووینه سیار زیخین قادا ره وشه نبیری و کلتوری و زانستی دوی زمانیدا.

له وړا دجهی خودایه ئه و که سى شیانین څی چه ندی هه ین و خودان به هره نه دڅی بیافیدا پیکول و خه باتی بکه ن ژ قوله تبین و سه روکانیا زمانین زیندیتن جیهانى بهرئ وهرگرن.

مسه نه ئه و که سى ب وهرگیرانا شاکارین مه زنین گه لین دی کارى

خزمه ته کا هه ژى و مه زن پيشکه شى جفاکى خو بکه ن، هه روه سا ناڅى خو ژى دناښ فه ره ننگا نه مرېا گه لى خودا تو مار بکه ن.

ز- بهر ه وهرگرتن ژ نه زمونښ که سى سه رکه فتى: چ گه ل و جفاک ژ که سى شاره زاو خودان نه زمون و سه رکه فتى زې بهرو قاللا نینه د هه ر بیافه کی ژ بیافین ژبانیدا، قیجا نقیسکار دکاریت ببیته شاگرد دفیرگه ها قان هیقان و سه دایاندا و دکاریت بهرئ ژ شیان و شپوازو نه زمونښ وان وهرگرت و بکه ته سه ر مه شق و سه روښ دکارى خودا.

کاره کی دجهی خودایه نقیسکار نه مازه د قویناغا ده ستپیکى و وه ستیکادا ده ستى یارمه تی و هاریکاری بو که سى ژیزان و شاره زا درېژ بکهت، هه روه سا یا فه ره هه ر بهرهمه کی ئه و دنافرنیت و دادرېژته سه رکاغه زى، بهرې بچیتته بن ده زگه هى چاپکرنى ژ ئالى زانایین څی واری څه بهیتته هه شکافتن وه ل سه ر رویمهت و ناڅه روکا وى لیڅه کولین بهیتنه کرن، دا نقیسکار بهیتته پشت راست کرن و ئه گه ر هه له و شاشى و کیماسى تیدا هه بن ژیرا بهیتنه راست کرنه څه، هه روه سا دا نقیسکار دوو چاری پشیمان بوونه څی نه بیت و بهرې هه څسارى بابه تی ژ ده ستى ده رکه قیت، بکاریت هه څسه نگییا وى بیارېژیت.

پراستى سه روکانیا که سى سه رکه فتى و پيشکه فتى ب ژى څه خوارینى چک و هسک و زوها نابیت، له وما یا فه ره که سى تیهنى و لیڅ زوها ب ئاڅا زانینى هه رگاښ ده څى خو ته ر بکه ن.

کهنگی بنفیسین؟

شیان و ژیتھاتا نغیسین ل دهف ههمی کهسان مینا ههف نیبه، هندهک خودانین شیانکه مهن و ههژینه، هندهک مام ناغجی نه، هندهکین دی شیانین وان دنغیسینیدا نه د بوشن، قیجا قی چندی ژی کارتیکرنا ل سهر چاخ نغیسین هه، چونکی کهسین شیانین مهن ههبن، چید بیت بکارن هه تا چاخ ودهرئی ژی دناف تورمبیلیدا، یان دناف جههکی پر قهله بالغدا بکارن هزرهکی دقادا تیوریدا بگورن بۆ کریاری و بابتهکی ههژی و شایسته دارپژن، لی نهفه رهنگه بۆ ههمی کهسان کارهکی ژینه هاتی بیت.

ب نهزمون و جهریاندن یا هاتیبه سهلماندن کو باشتترین چاخ بۆ نغیسین، نهو چاخه کو ههم مهژینی نغیسکاری یی تهناو نارام بیت ههم ژ نالی دهرونی ژیفه یی دلناسودهو شاد بیت، چونکی نهگهر مرؤف د رهوشهکا دهرونی یا نالوزدا بژیت و هزرین مرؤف دپهرت و بهلاف بن و ناریشه فیشاری و گوشاری ل مهژینی مرؤفی بکهن، زور کارهکی سهخت و زحمهته مرؤف بکاریت تشتهکی ههژی و دلخاز دارپژیت، ههرچهنده رهنگه نهف بهریهست و دابیش و ناریشه و پرسگریکه دهرگههی هزری ب قوتن دا بچنه د ژورقه و پاشی بهینه بهرحهسته کرن، لی قه نجتترین چاخ نهو چاخه کو مرؤف ژ ههمی نالهکی قه چ لهشی چ مهژی چ دهرونی بو نغیسین یی بهرههف بیت.

رهنگه دوو کهسان شیانین وان دنغیسینیدا ههقهبر و مینا ههقبن، لی یهک ژوان د رهوشهکا زورا خراپا تابووری و مالباتی و جفاکیدا بژیت، لی یی دی بهرؤقاری د رهوشهکا باشا تابووری و جفاکی و مالباتیدا ژیان خۆ دهریاز بکهت، ههلبهت کهسی بهراهیک نکاریت مینا کهسی دیماهیکی شیانین خۆ ب رندی دبیاقا نغیسین دا بهزیخت، چونکی

نهو بهریهست و ناستهنگین بهر سینگی وی گرتی ناهیلن شیانین وی مینا پیدقی وهراری بکهن و بگههنه گویتکا پیشکهفتنی و سهرکهفتنی، لی کهسی دووی ژ بهرکو ههمی تشتهک ژیترا یی بهرههف و نامادهیه، زور ب باشی دکاریت شیانین خۆ دهر بهیاقهکیدایوی دقتیت ب مهزیخت، وه قوبناغهکا مهن بهرههف سهرکهفتنی بهریت.

نغیسکار دقتیت پیکولی بکهت چاخ قهلهمی ههلدگریت، هزرا وی پترل دۆر بابتهی بهیته جهمکرن، ههروهسا دچاخهکیدای بیت کو ههم لهشی وی ههم مهژی و دهرونی وی د رهوشا یی نه دانیدا بن.

ل کیری بنفیسین؟

براستی هزرو خاست و قهلهم جهی بۆ نغیسین دپار دکهن، نه جه مهکانی بۆ نغیسین دپار دکهن، لی قانه ههردووکان نانکو دهمی و جهی ههقهبنهکا زورا نیتیک و همبز دگهل ههف یا هه، چونکی ههردو پهرین یی فرینی نه، نهگهر یهک ژوان بهیته قورساندن، پهرهک ب تنی نکاریت بهرهف نهسمانی بلندی پیشکهفتنی و نافراندنی ب فریت.

لهورا دقتیت رهوشا جهی ژی ژ نالی نغیسکاری شه بهیته لبهرچاچ گرتن، نانکو هندی نهو جهی مرؤف کاری نغیسین تیدا نه نجام ددهت یی کرو بی دهنگ بیت، ههروهسا ژ نالی رونهی قه یی زهلال و قه کریبیت هه باشه، بهلکی پیدقیبه، دیسان دقتیت نهو جهی مرؤف کاری خۆ تیدا دکهن نه هاتیبه خهملاندن ب تشتین سهرنج راکیش قه، چونکی دی هزری مژیل کهن و دی تهرکیزی بهلاقهکن، ژیلی قانه ههمیا دقتیت رهوشا ههوی و ساری و گهرمی بهیته لبهر چاچ گرتن.

ژ ههژی گوتنیبه پیدقیبه نغیسکار زور ب سهرنیقه یی بهردهوام

نەبیت ل سەر نقیسینى، بەلكى دەم دەمە بېھنە بدەتە لەش و مەژبەنە خۆ، چونكى وانا پیدىشى یا ب بېن دانى ھەى، ھەرەسا دەھیتە شیرەت کرن کو درەوشا نقیسینیدا بەھرى ژ ڤەخوارنیت مینانى چایى یان قەھوی یان نسكافى وەرگريت، چونكى بۆ مېشكى مادین ھیتور کەرەھیبین تیدا و نقیسکار ھەست ب خوشیى دکەت، ھەرەسا خوارنا فیقى ژى ئەگەر لېەر دەست بیت دەھیتە شیرەتکرن. دناڤ ھەرچوار وەرژین سالییدا بەھارى و زڤستانى ژ ھەمیا پتر کارتیکرنا ل سەر دەررونى مرؤڤا ھەى، ژ وان ژى مرؤڤى نقیسکار ژ بەر سەقاي و ئەو ئالوگۆرپین خۆرسكى ئەوین دناڤ فان ھەردوو وەرزاندا بەرجەستە دین.

بۆ میناک گەلەک جارا ئەڤ وەرزه بووینە ھیتینى نقیسینى بۆ گەلەک ھۆزانقان و چیرۆکنقیس و رۆمان نقیسان، کو د ئافراندین وانا دا رەنگداپەڤە. لى ئەڤە ب وى رمانى نیبە کو بەس بەھارو زڤستان بنبە قادا نقیسینى.

یا گرنگ ئەو نقیسکارى جھەکى ھەژى ژ بۆ کارى وى ژیرا بەھیتە دا بېن کرن و تەرخانکرن، کو بکاریت ب باشتیرین تەرزه بەھرى ژیوەرگريت.

پاراستنا ناڤەرۆکى ژ نشتى نەراست

«بەرى رۆژى ب بېژینگى ناھیتە گرتن»، راستى چقاس یا قەشارتى و نخافتى بیت دى دگەل ھەلاتنا ئەلندى تیرۆژکا وى دەرکەڤیتن، ڤیجا نقیسکار دڤیت ناڤەرۆک و جەوھەرى نقیسینا خۆ ژھەمى نەراستى و لادان و بى بەختیان بپاریزیت، دا ھەم بابەتە وى بکاریت کەڤلى نەمیریى دناڤ وژدانین خەلکیدا بکەتە بەرخۆ، ھەم بیستە جھى مفاو پویتە پیکرنى و بەھرە ژى بەھیتە وەرگرتن.

ئەركى نقیسکارى دیڤ چوون و دیارکرن راستیى، نیشاندانا دادپەرورەبیتى، ھەلاویستنا شاشى و نەفامیى، نە تىشتەکى دیتەر، ئەگەر نقیسکار ژ ڤى ریکى تەحسى دى بەرەف نھالا سەر شوڤى و فەھیتى گلیر بیتە خوارى، ئەگەر زۆیکا نەڤەزڤریتەڤە سەر راستە ریکى.

نقیسکار دڤیت بوویر و قەومینان مینا خۆ بەلاڤ بکەت، ناچیتى راستیەکا سەلماندى، یان قەومینەکا تۆمارکرى بەرەڤاژى نیشانى خەلکى بدەت.

دڤیت نقیسکار د کارى خۆدا بى سنۆر بى دەست پاک بیت، دا بکاریت زیرەفانى ل بەھو پیرۆزین جفاکى و نەتەوى بکەتن.

دڤیت نقیسکار دپاراستنا بەرژەوہندیین تەڤاییدا بى پىشەنگ بیت، دا نەکەڤیتە بەر لیتمشت و لەھیا سەودا کارى و خاپاندنى وە ھەرگاف ئەڤ بەرژەوہندیە پېڤەرپین سەرکەفتنا وى نە دناڤ جفاکیدا.

هیماو نیشانه دانان دناف نقیسینیدا (۱)

مه بهست ژ نقیسینئ فه گوهاستنا هزرو بو چوون و بیروباوهرین نقیسکاری نه بو خوینه ری، له ورا هه نقیسکاره ک دقیت پیکولین رژدو بی دپاهیک بکهت کو هزرو بیرو بو چوونین خو ب ساده ترین و باشتترین ریک بگه هینته خوینه ری، دقئ ریکئ ژیدا یا فهره ژ هه سه ده مه کی کو هه فکاریا وی بکهت به هری وهر گریت. ژیلی په یف و دهسته واژه و زاراقین گونجاو کو دقیت د هه لبارتنا هه ریه کی ژواندا بی نه ندازه هویر کاری تییدا بکهت، ههروه سا ژیلی هه لباردنا شیوازه کی ساده و ره ووان و بکار ئینانا رستین کورت و پر رامن و کارتیکر، کو نه فه هه می نه گه برندی بهیته بکار ئینان به ره ژه نگین دست هه لات په یاد کرنئ نه ب سه زمانیداو نیشانی میزانان پیزانینین و بیه. لی دگه ل قانه هه میا گه ره که نقیسکار ئالی نیشانه دانانئ دناف نقیسینا خودا ژ بیر نه کهت، ژبه رکو نه و ژئ سه ده میتن گرنگ و فهرن، ههروه سا دئ هاریکاریه کا به کسه ر دگه ل خوینه ری که تن، کو بکاریت ب ساناهی لیتیبگه هیت و زویتر بابته تی هه رس بکه تن.

نه گه ر نه م ل پاش خو بزقین، ئو بو سه د سالیین به ری نه ها فه گه رین، (۲) دئ بریکا نقیسینین هنگی ژ مه را خو یا بیت کو هه تا به ری سه د سالا ژئ چ پویته بدانانا قان هیمو و نیشانان نه هاتیه کرن و دناف نقیسیناندا نه دهاتنه بکارخستن، لی نه ها نه مازه دقئ سه رده میدا نه قان هیمو نیشانا جهه کی هه ژئ و دیاری دناف نقیسینیدا بو خوگرئی، چونکی براستی کارتیکرنا خو ل سه ر نقیسینئ هه یه. نه گه ر

(۱) د. طوسی. هنر نوشتن.

(۲) هه مان ژیده ر.

نه ف هیمو نیشانه دناف نقیسینیدا نه هینه کارخستن، زور جارا دبیته نه گه ری وندا کرنا ریکئ ل خوینه ری ل تیگه هشتنا بابته تی، ئانکو خوینه ر ده می ده که کی فه دخوینیت نه گه ر هیمو ژئیرا نه هاتنه دانان، نه دویره ب هه له لی تیگه هیت یان هزراوی ب هه له بو بابته تی بچیت، مینا قئ نمونا خواری:

«دگه ل دؤستا نه م چوینه ده رقه بو گه رپانیه کی ژ دویر ب دهستی ئیمازه کر و گوتی به ری خو بدهرئ چه ند جوانن من گوتئ چی گوتی نه و دارین هه هه می که یف خو ش بوون و دپه یقین و دگر نژین».

دقئ ده قئیدا خوینه ر وه سا هه ست دکه ت کو مه به ستا نقیسکاری نه وه کو دارین که یف خو ش بووین. چئید بیت بو ده مه کی ب هزریت و لیرامینیت پاشی هه ست ب وی چه ندئ بکه ت کو «نه ودار» گوتنا که سه کی بوویه ژ وی کومی و «هه می که یف خو ش بوون» پاشی ده قئ یا هاتیه نقیسین. لی نه گه ر هه مان ده قا سه ری ل خاری پرت پرت بکه یین و هه ر پرته کی ژئ هیمو نیشانی وی ژئیرا دانین چ جارا خوینه ری ناشیوینیت و سه ردا نابته .

دگه ل دؤستا نه م چوینه ده رقه بو گه رپانئ. یه کی ژ دویر ب دهستی ئیمازه کرو گوت: «به ری خو بدهرئ چه ند جوانن!» من گوتئ «چی»؟ گوت: «نه و دارین هه» هه می که یف خو ش بوون، دپه یقین و دگر نژین...

ب قئ ته رتیقئ نه ف دوو رسته ب تقافی ژ ئالی رامنئ فه ژ هه ف جودانه مینانی: «عه لی دؤستی که قئنی حه میدی من دیت» وه «عه لی، دوستئ که قئنی حه میدی، من دیت» د رسته یه که مدا خوینه ر وه سا هه ر دکه ت کو عه لی بی هاتیه دیتن، لی د رستا دوو ییدا گوتن ئاراسته ی عه لبیه و بی دپه یقئ عه لی من دؤستی که قئنی حه میدی دیت. (۱)

(۱) د. طوسی. هنر نوشتن.

یان فئی رستی ب دوو رامانا مروژ دکاربت شرۆقه بکته و لی تیبگه هیت چاخئی دبیتژیت: «من گوتی چما گوتی ههز دکته وی ببینیت» (۱).

۱- من گوتی: «چما؟» گوتی: «ههز دکته وی ببینیت».

۲- من گوتی: «چما گوتی ههز دکته وی ببینیت؟».

ئه گهر ئه م ل فئی رستا کچکه و ساده بنیرین دئی ببینین چاوا دکاربت زۆر ب ساناهی بیته سه ده می سه رگیتژکرنا خوینه ری.

له ورا یا فه ره نفیسکار هه می شیانا خو بدته شۆلی کو نفیسینا خو بی گری و ئالۆزی بیخه ته بهر دهستی خوینه ری، نه مازه ئه گهر ئه و بابه ت بی زانستی بیت، دا خوینه ر بکاربت دیف بابه تی را بچیت و ب ساناهی بابه ت بچیته د سه ری ویدا.

ژ ئاله کی دیقه پرانیا نفیسینین ئیرۆ، نه مازه د ناف نفیسینین گهنج و تولازاندا، به شبه ندی کرنین نه راست و نشانین نه دهجی خو دا دهینه ب کار ئینان، براستی چاوا ئه گهر دهق یا قالا بیت ژه یماو نیشانا دئی کارتیکر نه کا خراپ و نه رینی ل سه ر تیگه هیشتنا بابه تی هه بیت، وه سا ژئی ئه گهر ئه ف نیشان و هیمایه ب شاشی و هه له د ناف دهقا نفیسینیدا هاتنه بکارخستن دئی کارتیکر نه کا نه ژه هژی و کریت ل سه ر لی حالی بوون و تیگه هیشتنا بابه تی هه بیت، چونکی چیدبیت یه ک نیشانی هه له ته قایا رامان و تیگه ها رسته ی بگوریت، یان بهروفاژی نیشان بدهت، یان ئه گهر دهقا نفیسینین ب ئاوایه کی دروست و راست نه هیتته دابه شبه ندیکرن، ئه فه ژئی خو ب خو دئی بیته سه ده ما کزکرن و هرفاندنا بابه تی.

له ورا یافه ره به ری ب کارخستنا هه ر نیشانه کی فیتری یاسایین

(۱) هه مان ژیدهر.

دروستین ب کار ئینانا وان ببین، دا زه قیا نفیسینا مه ژ هه له یین بیخیر یا ئاده و بژاره کری بیتن.

سه خمه راتی وی چه ندی بکارین فان هیماو نیشانان ب ئاوایه کی دروست بکاربینین وه چاخئی نفیسینین بهینه بیرامه، دئی فان نیشانا هه میا دقئی خشتا خواریدا یه ک ب یه ک ب نمونه ئینینه فه:

پشکا ٹیگن: نیشانه و خالبه‌ندی (۱)

نیشانین خالبه‌ندی یین پیکهاتی ز:

۱	خال، نقطه	.
۲	فاریزه، بهنۆک	,
۳	دووخال	:
۴	فاریزه / بهنۆک خال ل بن	;
۵	نیشانی پرسیری	?
۶	نیشانی سه‌رسۆرمانی	!
۷	جووت کفانی کچکه	«»
۸	هیلا جودا کرنه‌فی	-
۹	سی خالین لیدیف هه‌ف	...
۱۰	کفانی مه‌زن	[]
۱۱	کفانه	()
۱۲	خه‌تا خار	/
۱۳	ستیر	*
۱۴	تیر	←
۱۵	دوو باره کرنه‌فه، وه‌کی یا پیش	//
۱۶	ئیکسانه	=
۱۷	نیشانی داکۆکی کرنی یه	—
۱۸	دوو بروو	{ }

(۱) د. طوسی، ریبوار و مصلح، خالبه‌ندی پراکتیکی.

خشتا نیشانین خالبه‌ندی (۱)

جهی بکارئینان

هژماره نیشانه نافۆ وی

- ۱- خال، نقطه . ۱- ل دیماییکا هه‌می رستا ژبلی رستین پرسیری و سه‌ر سپرمانی دهیته دانان ب مه‌رجه‌کی رسته‌تقاف بییت. نازاد شاگرده‌کی زیره‌که.
- ۲- ل دیماییا پیسته‌کی یان چند پیسته‌کا کول ناف کفانی کورترکرنه‌فی دا هاتینه بکار ئینان دهیته دانان، یان مینا ناسناف هاتبیه‌ته نفیسین.
- پیغه‌مبه‌ر «۵.خ» ل ژبلی (۶۳) سالیی دا چوویه به‌ر دلۆفانیا خودی. یان:
- م. دلپاک.
- ۲- ، فاریزه ، ۱- دناقبه‌را وان رستین نه‌تشافکری دا دهیته دانان کو بهنۆک پیکفه رسته‌کی تقاف پیک دئین.
- هه‌رچه‌نده ناری ل وانین خو‌قه‌مایه، لی هه‌ردی سه‌رکه‌فیت.
- ۲- بوژ هه‌ف جودا کرنا وان په‌یف و ده‌سته‌واژان بکار دهیت کوژ نالی ریزمانی فه هه‌فکیفن.
- که‌سین زیره‌ک، چالاک، راست و دروست هه‌رگاش سه‌رکه‌فتی نه.
- ۳- ل جیاتی (و) یی دناف به‌را په‌یفین هه‌فکیف دا دهیته دانان.
- ئیران، عیراق، عه‌ریستان و کویت ب نه‌فتی ناقدارن.
- ۳- : دووخال ۱- به‌راهیکا ئینانه‌فا گوتنا که‌سه‌کی دهیته دانان: (نقطه)
- ناپلیونی یی گۆتی: «باوه‌ری ب خو هه‌بوون، مه‌رجه‌کی

(۱) د. طوسی.

شهنگستی یی سهرکهفتنی یه».

۲- ئەف دووخاله نیشانی روھنکرهفا بابهتهکی نه:

هەر شاگردەک ب کارەکی فهیی مژیل بوو: سەرداری
چیرۆک فه دخواند، سەروانی وانە دنقیسی.

۳- ل دیمایهکا وان په یغان ئەوین کو مه دقتین ریمان وان
شروقه بکهین:

هیستر: روئدک.

کهین: گرئین.

سوئن: شهوتین.

۴- ؛ فاریزه، ۱- ئەف نیشانه پتر بو جودا کرهفا گرۆپهکا رستانه ژ ههف
بهنوکا خال ل بن

کو فاریزه ژی تیدا هاتبسته بکارئینان: چونکی سزار ههژ
من دکر، دئ روئدکا ژیرا رێژم؛ ژبه رکو یی بهخته وەر بوو،
که یف خوشم؛ ژبه ر هندی کو زه لامه کن جوامیر بوو، ئەز
رێژی بو داد ئینم؛ لی چونکی یی خو په رست بوو، من ژ
ناقبر «شکسبیر». (۱)

۲- چاخنی ئینانه فا نمونا و روونکره فین پیددقی وهکی
په یقین «مینا»؛ بو نمونه؛ ئانکو؛ گریمان؛ ...

ئاشتی؛ ئانکو ب هه فرا ژیان، ب برابه تی و ئیکسانی.

۵- ؟ نیشانی ۱- ل دیمایهکا هەر رسته کا پرساری دا دهیته دانان:

هه رێ دئ کهنگی وه لاتی مه رزگار بیت؟

۲- بو دیار کرنا بهرگومانێ «شک»:

- ئەو ل سالا ۱۹۲۰ (؟) ژدایک بوویه. (بهروار جهی
گۆمانی یه).

- ئەف شانۆنامه بو به کهم جار له پاریس (؟) هاته
به لاقه کرن. (جه) جهی گۆمانی یه.

- ئەو دبیژیت ئەز مه زنترین (؟) هۆزانغانی هه فچه رخم.

(۱) احمد سمعی - آیین نگارش.

لیره هۆزانغانیا وی چ گۆمان ل سەر نییه لی «مه زنترین»
هۆزانغانیا وی جهی گۆمانی یه.

۳- بو ترانه پینکرنی: بوچی فه لسه فهی ل سەر سه رێ مه
لیددهت (؟)

۶- ! نیشانی ۱- پاشی وان په یغان یان وان رستان دهیت کو حیکایهت
سه رسام بوونی

بیت ژ سەر سیرمانی، په سینی، گازیکرنی، غه مگینی،
ترانه پینکرنی، داخبار بوونی.

- دیمه نه کی ده لاله!

- دهنگ خوش! چ دهنگه که!

- هبی! ئەزی دگه له ته.

- براستی دونیا هه می، ب عه قلی وی برتفه دچیت!
(ترانه).

- دونیا چهندا رهنگینه! خوژی هه رگاف بهار با! خوژی
خوژی هزار خوژی! (داخبار بوون)

۷- «) جسووت ۱- گۆتتهک کو ئیکسه ر ژ که سه کی یان ژیددهر کی بهیته
کفانی کچکه

وه رگرتن بیی کوچ ده ست کاری تیدا بهیته ئە نجام دان:

مه زن دبیژن «ئه گه ر ئاخفتن زیف بیت، نه ئاخفتن زپه».

۲- ناف و نیشان و زارا قین زانستی یان ته کنیکی نه مازه
ل ده ستی کی دا:

«کامپیوتهر» پیناسا شیانین مرۆقی یه.

۳- ئەگه ر ئەو گۆتتا هاتیه فه گوهاستن یا دریز بیتن وه ژ

سێ یان چوار ریزا پتر بیت.

دقیت وئ گوتنی ژ نافه روکی جودا بکهین، و بچی کتر ژ

یادی بنقی سین، و ژ هه ر دوو ئالیا فه کیم بکه یه فه، مینا

قی نقی سینا خواری. دق رهوشی دا پیددقی ناکه ت جوو

که فانیین بچی ک دانین:

فروغی فروغ زاده دق باوهری دایه و دبیژیت: (۱)

(۱) د. بهرام طوسی - په رتووکا مه ارتهای مقاله نویسی.

نہا ہوزان ژمن را بابہ تہ کن گرنگہ بہرپر سیاریہ تہ کہ کو دہمبہر
 ہہ بوونا خو دا ہہست پیڈکہم. تہرزہ بہر سقہ کہ کو دقیت بدہمہٹ ژیا نا
 خو.
 ئەز ہندقاس ریزئی ل ہوزانی دگرم ہندی مروفقہ کن دیندار ریزئی ل ژولن
 خو دگریت.
 ئەز ہزر دکہم بہرہ بتنی نہ بہسہ کو پشت پی بہیتہ بہستان، گوتنا
 ہوزانہ کا باش چقاس یا سہختہ، ہندقاس ژی کارو بزاف و ہورکاری
 دقیت، ہر وہ کی فہ دیتنہ کا زانستی...

۸- - ہیلا - ۱- بۆ جودا کرنہ فا رستہ ی: میللہ تی کورد - کو ب
 قارہ مان بی ہاتہ نیاسین - ہہ تا نہا ژی بی تہ پەسەرہ.
 جودا کرنہ فنی

- سەر لەشکر زەلامە کن چاقنە ترس، ب ہیژ، خودان
 ئەزموون؛ لی خەمسار بوو.

۲- بۆ جودا کرنہ فا ہژمارا ژ نا فا یان سەرہ باسا:

۱- سەر.

۲- سنگ.

۳- پشت.

۳- چاخنی ل جیاتی (ژ)، «ہہ تا»، «تاکو» دہیتہ
 بکارئینان بۆ دیارکرنہ دوویریا دناقبہرا دوو جہان دا.
 دوویریا ناقبہرا ہہولپیر - بەغدا نیژیککی ۴۵۰
 کیلومہ تراہ.

۴- دەمی چیرۆک نقیسینی ل دەستپیتکا پەیشینا ہەر
 ئالہ کی دا دہیتہ دانان ب مەر جہ کی بەری ہنگی ہاتیبیتہ
 دیارکرن کا خودانی رستی کیبہ؟ (۱)

۱- جہوادی گوت: دقیت ژ ہمی ئالہ کیفہ لیفہ کولینی ل
 سەر کاری خو بکہین.

ب- حەسەنی بەرسف داڤە: ہەری دئ ہاریکاری بی ژ کەسی
 دی وەرگرن؟

- ئەز ہزر نا کہم.

- چما؟

۹- ... سی خالیین ۱- چاخنی گوتنہ کن دناٹ چیرۆکہ کنی دا یان شانۆ نامہ کنی
 لیدیٹ ہہٹ دا فہ گتیرین ب نہ ثقافی:

- ہیژا ئەز ہیقی دارم فی...

۲- گوتنا لنگەر و نہ ثقافت:

نہ... نہ... ئەز ناہیم.

۳- بۆ نیشاندانی و بکارئینانا رستین بہر دہوام دہیتنہ
 دانان.

دلۆفانی، مروقاپہ تی، دۆستاپہ تی... ژ خەسلە تین بلندیین
 مروقی نہ.

۱۰- [] کفانی ۱- چاخنی نقیسەر یان وەرگتیر یان دانەر ب فەر بزانییت
 تشتہ کی دناٹ دہقا خو دا زیدہ بکەت، دئ وئ پەیقی بان
 مەزن

رستی دناٹ دوو کفانیین مەزن دا دانیت.

ئەف نامہ ژ ئالی ویشہ [ناپلیون] فہ یا ہاتیبہ
 نقیسین. (۱)

۲- ئەگەر فەرہنگ نقیس ب فەر بزانییت داخو بہ نہ کا پتر
 ل سەر رامانا پەیشہ کن بدەت دئ ئیخیتہ دناٹ دوو
 کہوانتین مەزن دا.

۳- ئەو بابہ تین پرتەک نہین ژ مەرہما سەرہ کی:

شوفیری ئوتومبیللا خو پیکر [کەسەک سیار بوو] وہ
 پرپکەفت.

۱۱- () کفانہ ۱- ئەگەر پەیشہک ہەفکیفہ پەیشہ کن بیت دناٹ رستہ کنی
 داودوو رامانا بدەت ہنگی ئەم دکارین پەیقی یان رامانا
 دوویین بکہینہ دناٹ دۆ کفانان دا.

مروقت دکاری خو دا گەرہ کہ بی ب مژداهی (جدی) بیت.

۲- بۆ پتر روونکر نہ فنی:

بازتیرئ ہہولپیر ب سی تشتا یی بناف و دہنگہ. یایہ کنی.

قهلاته، يا دوويي (منارا شېخ چولبیه)، يا سيبي
(دهشتا قهراجي به).

۳- بۆ شروفه کرن و ديار کرنا ژيدره کی يان ناز نافه کی دئ
هژماره دناڤدا هپته دانان.

دقيت ئم بۆ ئوستاندارد () کرنا زمانی خو پينگافين فەر
پاڤيژين.

۱۲- / خهتا خار ۱- بۆ ژهڤ جودا کرنهڤا رۆژو هه يڤ و سالي:

ل بهرواي ۱۹۹۱/۳/۵ ل باژيري رانيي سه رهلداني
دهست پيکر.

۲- بۆ ژهڤ جودا کرنا برگه کی يان نيڤيا به يته کا
هۆزاني:

وهلات / وهلات / من جان خهلات، نه نازاد بووين /
نه رۆژه هلات.

۱۳- * ستير ۱- ستير بۆ روونکرنهڤا په يڤه کی يه دناڤ په راويژي دا.

۲- بۆ ژهڤ جودا کرنهڤا به يتي هۆزاني، ژ ستيره کی
هه تا سئ ستيرا بکار دئين.

۳- وه کی نيشانه کی بۆ ده ستپيکرنا بابه ته کی تازه ده يته
نڤيسين.

۱۴- ← تير ۱- بۆ ديار کرنا نه نجامه کی:

وارقان هات ← وارقان: به شئ نيها ده، نافه، که ته،
بکه ره. هات: به شئ گوزاره يه، کاري تيپه ره.

۲- د راقه کرنی دا نانکو بزڤهڤه بۆ:
شهره فخانئ ← به تليسي.

۱۵- // دووباره ۱- نيشانه بۆ رسته و په يڤين مينا ههڤ، ل شوينا دووباره
وه کی يا بهري به راهيکی

نڤيسين:
کوردهستان وهلاته کی رهنگينه.

// // // زهنگينه

۱۶- = ئيکسان نيشاني ئيکساني يه دناڤه ر دوو بابه تان دا. زهنگيني
ب دلي يه نه ب مالي يه = ئه وي قه ناعهت هه بيت يي
زهنگينه.

۱۷- — نيشاني ئه گه ر مه بڤيټ داکۆکي بکه ينه سه ر په يڤه کی، يان
داکۆکي کرنی يه رسته کی دناڤ دهڤي دا، دئ هيله کی ل بن راکيشين:

هه رگاڤ په که تي بۆ ملله تي شهنگستي سه رکه فتني يه.

۱۸- { } دوو بروو ۱- ئهڤ نيشانه پتر دناڤ ههڤکيشادا ده يته بکار ئينان.

هه رگاڤا مهڤيا ههڤکيشه کی کوژ کفاني مهن و بچيک
پيکه اتبيت وه مينا يه که يه کا ههڤگرتي نيشان بدهين دئ
ڤي نيشاني بکار ئينان:

[(a+b)(cab+1)] [(ca-1) -8 ab]

۲- هه رگاڤا داخويانه ک به يته دان بۆ چهند به شه کين ژ
ههڤ جودا کول بن ههڤ هاتينه ريزکر و نڤيسين، ئم
دکارين ڤي نيشاني بکار بينان: (۱)

دناڤ رفانکا لايي چه پي دا {په رتووکين مهن گۆڤارين
به رگري ناسنامه}

هاتينه دانان.

۱۹- - هپلا ۱- چاخئ وه رگي رانا بابه تين زانستي کو دوو ئال يان
وهلات ب ههڤرا تيڤا پشکدار بن.

- ئهڤه هۆنه رده که ژ هۆنه رين ئيراني - ئه فغانی.

۲- هه رگاڤا جهه کی تشاڤ بۆ شه گوهاستنا گۆتته کی
نه بيت، ئهڤ نيشانه ده يته دانان.

سه يدايي شهره فخانئ -
به تليسي ديروک نڤيسه کی کورده

(۱) د. طوسي.

پشکا دوویڼ

به‌شبه‌ندیگرنا نفیسینی (۱)

۱- رسته: رسته ژ چند په‌یسه‌کان پیکدهیت کو رامانه‌کا ثقاف بدهت. بو خویا کرنا بیرو بوچوونین خوئم ژ رستا به‌هری وهردگرین.

دقیت چاخنی نفیسینی ناگه‌هداری وئ چندی بین کو هه‌می رسته د قوینا‌غایه‌کی دادتقافین. کار و کارا دگه‌ل هه‌ف گونجاو بن، چاخنی رسته لدیف هه‌ف دهین دگه‌ل هه‌ف هه‌ماه‌نگ بن، نو دقوینا‌غا دووییدا دقیت پیکول بهیته‌کرن هه‌تا دکارن رسته د کورت بن، ساده و خوش بن، بکار ئینانا رستین زور درپژو عاسی و په‌یشین ژ زمانی و زینتی شه‌ده‌ر ئیرو نه‌کاره‌کی په‌سه‌نده، نفیسین دقیت یا ره‌وان و زه‌لال و ره‌سن و ژ هه‌ژی لیتیکه‌هیشتنی بیتن، دقیت بخه‌بتین چ ریک ژ هه‌میا پترو باشتر و ساده تره‌و دئ هزر و بیروبوچوونین مه‌گه‌هینیت وئ بکار بینین.

ل چاخنی نفیسینا رستا، ده‌می چاپکرنی دقیت هه‌ر نیشانه‌ک ئیکسه‌ر ل ده‌ف په‌یقه‌ بهیته دانان و په‌یقا پاشی وئ دهیت کیمه‌کی دویرتر بنفیسین.

بو نمونه: کتیب، ده‌فته‌ر، قه‌لم (راست)

- کتیب، ده‌فته‌ر، قه‌لم (نه‌راست).

۲- په‌ره‌گراف: ل دیماهیکا هه‌ر پرته‌کا ئافاهی پی‌یشینی یان نفیسینی کو بابه‌ته‌ک تیدا ئیخستبیته به‌رچاڅ و گه‌لاله‌ بیت. دیترنی (په‌ره‌گراف). (۲)

(۱) د. طوسی

(۲) هه‌مان ژیده‌ری ئیکتی.

په‌ره‌گراف د بناغه‌دا چند خه‌له‌که‌کن ژ زنجیرا ئاخفتنی، ب دیماهیک هاتنا هه‌ر په‌ره‌گرافه‌کی به‌رژه‌نگین وئ چندی نه‌کو نا‌قه‌روک و کاکله‌ک ب ثقافی یا هاتیه‌ خو‌باکرن و ده‌رپین.

هه‌ر هزر و ده‌رپینه‌کا دناڅ په‌ره‌گرافیدا دهیته به‌یان کرن، گه‌رکه ژ چستی و ریکوپیکه‌کا دیار و به‌رچاڅ یا به‌ره‌مه‌ندی بیت کو ژ ئالی ته‌رتیف کرن و ریکخستنا وان و داکوکی ژیکرن و پوته پیکرنا وانقه ژ هه‌ژی هه‌ستپیکرنی بیت. داوی ده‌رفه‌ت و ده‌لیقی ژ خوینه‌ران را ب هه‌لیخیت کو بکارن ب هزر کره‌کا کیم ب سه‌ر لوژیکا وان هه‌لبین.

ریکوپیککی و چستی د هه‌ر نفیسینه‌کیدا دئ شیانا سه‌رنج راکیشانا بابه‌تی زنده‌که‌تن و خو‌ب خو‌دئ بیته سه‌ده‌ما وئ چندی کو په‌یامه‌کا روهنتر و سانا‌هیتر دناڅ زینا خو‌بنده‌فاناندا جیکیر بکه‌ت.

هه‌ر په‌ره‌گرافه‌ک دقیت یا ثقاف بیتن، ئانکو ئه‌و هزرا ره‌سنا په‌ره‌گرافی هندقاس ب باشی تیدا هاتبیته په‌روه‌ده‌کرن کو د ده‌مین فهدا پیدقی ب گرؤقه و روهنکره‌فا نه‌بیت.

هه‌ر په‌ره‌گرافه‌ک خودانی هه‌بوونه‌کیه‌ کو ب رسته‌کا شه‌نگستی دهیته خو‌باکرن، قیجا چیدبیت نه‌ف رسته ل ده‌ستپیککی یان نیقه‌کی یان دیماهیککی خو‌ب هه‌لیخیت.

هژمارا په‌ره‌گرافا هه‌شبه‌ندی ب گریا بابه‌تان و نا‌قه‌روکا وان شه‌ه‌ی. ئه‌و نا‌قه‌روکا کو د ناڅ په‌ره‌گرافه‌کیدا دهیته گونجاندن نابیت دناڅ په‌ره‌گرافه‌کا دیدا جهی وئ بهیته شه‌کرن. هه‌ر هزر و خاله‌ک دقیت دناڅ هیلینا خودا ئاکنجی بیت ب ئاویه‌کی ده‌سنه‌خوشی چینه‌که‌ت.

دناڅه‌را په‌ره‌گرافاندا ژی دقیت هه‌شبه‌ندی هه‌بیت. خوینه‌ر گاڅ ب گاڅ دگه‌ل نفیسکاری به‌ره‌ف پیش دچیت، نه‌گه‌ر نفیسکاری ژ هزه‌کی بو هزه‌کا دی، یان ژ نا‌قه‌روکه‌کی بو نا‌قه‌روکه‌کا دی و بابه‌ته‌کی بو بابه‌ته‌کی دی خو‌

فه گوهیتزیت یان خو بگوریت. بناغی فی چندئی ئه وه کو خوبنر ب نیشان
و بهرزه ننگه کی وینهیی بهیته ناگه هدارکرن، ههروه کی وی شاره زای یی کو
ل سهر دۆریان و جادین چه پ و چوپر رادوه ستیت و ب نیشانه کی یان
هیمایه کی گورینا ریکتی نیشان ددهت.

هندهک جارا په ره گرافتی تازه نه مه رجه بابه ته کی تازه هه لگرت، به لکی
ئه و شرۆفه که ره و رافه که ری بابه تی به ری هنگی بیت، چیدبیت نقیسکار
دگهل شرۆفه کرن و به یان کرنا هزره کی یان بیرو بچوونه کی، له ربیت ئیمائی
ب ئالی هه قده بکهت، یان گرۆشان ل سهر زیده که تن، یان مینا که کی ل
سهر دیار بکه تن، یان ره وشه کا تاییهت باسبکهت. دقان هه می ره وشاندا
وه سا باشه خوبنر ل ئامرازین هه قبه ندکرنی و تیپه رینیی مینانی: «دگهل
فی چندئی، ژبلی فی، بۆ نمونه، به روفاژی و یین مینا شان بهیته
ناگه دارکرن و پاشی فه گه ریته ت ه سهر بابه تی خو یی به راهیکتی». (۱)

باشترین و زبره کانه ترین شیوی دهر باز بوونی هه مان دهر باز بوونا
دهنگفه دانیه، خه سه له تی وی ژی دقیت ئه و بیت کو دهنگفه دانا هزرا
په ره گرافا به راهیکتی ب ئاوایه کی ژ ئاوايان بگه هیته گوهی، ئه ف چه نه ده
ژی نیشانی دووباره کره فا په ره گرافتی به راهیکتی نیسه، چونکی هه ر
ئیمازهک ب فی چندئی بهیته کرن به سه.

یا گرنگ ئه وه ب ئاوایه کی لوژیکی هزر و بابهت و ناقه روک پیکفه
بهیته گریدان و هه قبه ندکرن، ئه گه ئه و رامن د نا ف په ره گرافه کیدا یان د
هه قبه ندیکرنی دگهل په ره گرافین دیدا دهسته بهر بیت دئ کاربیت ئاخفتنی
بی راهه ستان و سستی د کاروانی خورا ئاراسته بکهت.

په ره گراف یا پیکهاتی ژ چه ند رسته کا کو بۆ خو یا کرنا هزره کی یان بۆ
چوونه کی دهینه بکار ئینان، رستین هه ر په ره گرافه کی دقیت خودانین

یه که تیا بابه تی بن وه هه قبه ندیه کا ثقاف دگهل هه ف هه بیتن وه دگهل هه ف
هه ماهه نگ بن، قیجا د بکار ئینانا په ره گرافیدا دقیت ئه ف خالین خاری
بهیته له رچا ف گرتن: (۱)

۱- هه ر په ره گرافه ک دقیت ژ بابه ته کی زیده تر نه گریته خو، یا فه ره
چوارچویشی بابه تی یی دیار کرنی بیت دا دنا ف یه ک په ره گرافدا بهیته
باس کرن. هژمارا رستین یه ک په ره گراف سنۆردار نیسه، لی دقیت د
هه ر نقیسینه کیدا هه ماهه نگی و گونجیان دنا قبه را ئه ندازی په ره گرافدا
بهیته پاراستن. نابیت په ره گرافه ک زۆری دریز بیت، په ره گرافه ک ژی
زۆری کورت بیت، ئیلای ب ده گمه ن کو پیدشی ب فی چندئی هه بیتن.

۲- بۆ ده ست پیکرنا بابه تی ديقرا، دئ خالا نیشانی بۆ دیارستا په ره گرافا
به ری هنگی هیته دانان ل هه ر جهه کی بیت، پاشی دئ ده ست ب
نقیسینا ریزایه کی یا په ره گرافا دووی بهیته کرن لی کیمه ک بۆ لایین
ژۆرغه، لی هه تا بابه تی په ره گرافه کی ب دیماهییک نه هیته نابیت ژ
قه ستا بهیته دا برین و ژیکفه کرن.

۳- دنا ف هه ر په ره گرافه کیدا دئ بابه ته ک یان هزره ک یان بۆ چوونه ک یان
ئاله ک ژ بابه تی شه نگستی هیته وه رگرتن.

وه کی نه ربیت ئه ف بابه ته دئ دنا ف رسته کیدا هیته داریتن، رستین دی
یین په ره گرافتی کو ديقرا دهین دئ رۆلی وان پتر شرۆفه کرن و گرۆفه
ئینانه فه بیت بۆ رستنی به راهیکتی، ئه ف به لگه و گرۆفه دقیت هه می
سه باره ت سه لماندنا رستنی یه که م بن، ههروه سا گه ره که ب ئاوایه کی لوژیکی
پیکفه بهیته هه قبه ندکرن و هه می یه کپیز بن و هه ماهه نگی دنا قبه را وانا دا
هه بیته.

له وړا د قیټ هره پوره گرافه ک ب بابه ته کشفه یی گړیدای بیت وه نه ف بابه ته ژی ب ناوایه کئی ثقافت بهیته شروقه کرن و راقه کرن، هه وروسا هه رسته ک دگل رستی به راهیکا خو و دیمایه کا خو ب ناوایه کئی لوژیکی یی گړیدای بیتن. بو نمونه هه پارچه کا فیلمه کی نه م دکارین ب پشکه کا کتیبه کئی بشبهینین، قیجا هه پوره گرافه کا پشکه کئی وه کی وینه کییه ژوی فیلمی نا فبری.

هه وروسا د هه نیشاندانه کیدا پیکول دهیته کرن پارچه کا دیارگری ژوی فیلمی بهیته نه مایش کرن. هه وینه ک ژوی وه کی پوره گرافه کئی یی تایه ته ب نیشادانا پرته کا بچیکرتر ژ بابه تی ته قایبی.

بو په یادکرنا بابه تی وینه کی د قیټ ل سهر بابه ته کئی مه زنتر باش هه لشکرافتن بهیته کرن. لی نیزیک بین، ژ کونجین جودا جودا هه لیقه کولین هه تا خو باترین گوره پان یان گوشا وئ په یادا دکه یی بو نمونه وینه کئی باژیری ورمی رن گدانه قاشا هه می باژیری وئ ب خو قه ناگریت، ژ بهرکو نه قه وینه کئی ته قایبییه، نه م دکارین ژ گه له ک گوزاشا قه نه قی وینه ی بگرین، کو رویه ته کئی خو یاترو روهنتری باژیری بده ته دهست مه. (۱)

چاخنی نفیسنا هه پوره گرافه کئی نفیسکار د قیټ ب نه ندازه کئی ثقافت، مینا وینه گری چاوا د خه بتیت وینه کئی زلال و روهن دهر بیخیت، و هسا نه و ژوی ژ هه می ناله کی قه بزاقی بکته په یث و رستین هه پوره گرافه کئی د هه ماهه ننگ و ریکخستننی بن، دا بابه ته کئی پر رامن و پیگه هیشتنی و ژ هه ژوی تیگه هشتنی بیخیته بهر دهستی خوینه ران.

هه پوره گرافه ک ژ نالی ریکخستن و ته رتیث کرنی قه هوسا دهینه دابه شکرن: (۲)

(۱) د. طوسی.

(۲) هه مان ژیدره.

۱- ته رتیثا ده می (زه مانی): شروقه کرنا نه زمونونه کئی، یان داستانه کئی، یان قه گیرانا قه ومینه کا دیروکی، د قیټ ته رتیثا چاخنی پیرا بوونی یان چاخنی قه ومیننی بهیته لبه رچا ف گرتن.

۲- ته رتیثا جهی (مه کانی): بو شروقه کرنا تشته کی یان جهه کی دیارگری، د قیټ ل پشکه کا وئ بهیته دهست پیکرن وه ب ته رتیثا بچینه پشکه کا دی قیجا ژ سهری بو خواری یان ژ روژنا قایبی بو روژ هه لاتی بو شروقه کرنا وه غه ر (سفر) را خو دی به راهیکی ل باژیره کی دهست پیکه یی پاشی یی دی پاشی یی دی.

۳- ته رتیثا پرتی پرتی کرنی (تحلیلی) دنا ف نفیسینین زانستی و توره یی و ره خنه پیدا دهیته بکار ئینان.

۴- ته رتیثا پیغه ری (قیاسی) ژ ته قایبی بو پرتی.

۵- دیارکرنا سه ده م و گرو قان.

۶- ته رتیثا وه سفی.

۷- هه قبه رکرن و هه قد ژوی.

۳- پشک (قسم): دابه شکرنا هه ر کتیبه کئی بو چه ند پشکه کا هه م دی کارنی نفیسکاری ب ساناهی ئیخیت کو بکاریت بابه تی خو ب ناوایه کئی لوژیکی پرت پرته پیناسه بکته و بگه هیته نارمانجا خو یا دلخاز، هه م بو خوینه ری ژوی کارسانا هییه کو بکاریت ب ناوایه کئی سشک دیث بابه تی را بچیت.

هه لیه ت ژ هه ژوی تیرامانییه کو د نفیسینا داستان و شانونا ما و ته قایبا بابه تین زانستی و توره پیدا د قیټ به شبه ندیکرن ب ناوایه کئی و هسا بهیته نه نجامدان کو هه قبه ندیه کا ثقافت د نا فبه را پشکین وئ یین جوړا و جوړدا چیبیت.

دښت پوره گرافين هره پشکه کي ژبه که تی و ههما هه نگیه کا تفاف به هره مند بن، نانکو دښت هه می د رونکر نه فا یه ک مه به ست یان بابهت دا بهینه کارخستن و ته فایا مهر جین پوره گرافین تیدا هه بن.

پیشگووتن

هرگاف پیشگووتن دهرگه که بو چونه ناف کتیبی، نانکو بهری خوینهر بابه تین شه ننگستی یین کتیبی بکه ته ته وهری فه خویندن، دی فه خویندنا خو ب پیشگووتنی ده ست پیکهت، هه لبهت پیشگووتن مینا ناسنامییه دی روناهیه کی ئیخسته سهر بابهت و نافه روک و پشکین کتیبی وه دی ئیماژه ب تیدیت و تشتین فهر هیته کرن.

ژورجارا ژ نالی که سین به ریناس و نافدارفه پیشگووتن بو نفیسکاری دهیته دارین، نهو ژی ب هویری و باشی دیخسته دبن میکرؤسکوینا تیدیتین خؤدا.

ژیزانین فی واری پیشگووتنی بو ههر کتیبه کی ب کاره کی هه ژی و فهر دزانن.

له ورا د جهی خودایه نفیسکار فی چه ندی ژبیر نه که تن وه پوبته کی تفاف پی بده تن، داکو خوینهر بریکا فی پیشگووتنی فه بکارن ناسیاریه کا تفاف دگه ل وی و نافه روکا کتیبی په یدا کهن وه ب سه ده ما فی ناسیاری بکارن هه قبه ندیه کا همبتر و نیزیکتر دگه ل هه ژ گریدهن.

ل ديف ههف ريز به نديکونا بابه تين کتیبی

پیدفی یه ته فایا بابه تین کتیبی ل ديف ههف ب ناوایه کی دروست بهینه ریز به نديکون وه چ پیشی و پاشی نه که قنه تیدا، ژبه ر کو هه بوونا چستی و ریکخستنی دناقبه را هه می پشکا دا ژ ناله کی و دناقبه را بابه تین وانا دا ژ ناله کی ديفه ب کاره کی فهر دهیته ل قه له مدان.

له ورا نفیسکار دښت زور زبره کانه جهین بابه تا ل ديف ریزه ندیا وان ده ست نیشان بکهت، ههروه سا پیکولی بکهت ژ فی چوار چوبقی دهرنه که قیت، دابکاریت ب فی ریکه هه قبه ندی و هه ماهه نگیی دناقبه را وانا دا چیکهت وه خوینهر ژی نه که قنه دناف گو ما به دگومانی و ری وندا کرنیدا.

دجهی خؤدایه نفیسکار (خسته کا قالبیژ کرنی) بو ههر پشکه کا کتیبی جودا چیکهت، پاشی لدیف ههف کاری خو پیشقه بهت هه تا دیماهیکا کتیبی.

هژمار بو به ریه ران دانان

هه لبهت دښت هه می به ریه رین کتیبی هه ر ل به ریه ری ئیکه بگره هه تا دیما به ریه ر ب هژماره (رقم) بهیته ژماره گوزاری کرن، چونکی نه قه هه م نیشانی ریک و پیکیا کتیبییه، هه م به رچاف روونیه که ژی بو خوینه را کو هژمارا به ریه ری یادداشت بکهت و ل ده سین فهر دا ب ساناهی په یدا بکهت، یان نه گهر به لگه نامه ک یان گروقه ک یان گوتنه ک یان به رواره ک ژ کتیبه کی هاته وهرگرتن، پیدقییه دگه ل نفیسینا وی چه ندی هژمارا به ریه ریژی بهیته دیارکرن دا چاخی لی دهیته نی رین قه دیتنا وی یا ب ساناهی بیتن.

نفیسینا سه ره باسین پشک و بابه تان

هرگاف ناف و نیشان و سه ره باسین پشک و بابه تان دښت ژ نالی نفیسینی قه دگه ل نفیسینا نافه روکی جودا هیه ک هه بیت ههروه سا یا فهره نفیسکار جودا هیه کی دناقبه را بابه تی شه ننگستی و تایی (رئیس و فرعی) دا بکهت، نانکو سه ره بابهت چقاس سه ره کی تر و ته فایبی تر بیت هندقاس دښت مه زنترو گرتن بهیته نفیسین، ههروه سا پاشی فانه دی گه را

سهره بابه تین تایی (فرعی) هیت وانا ژی دقتیت نیشانی سهره بابه تی بی پیته دیار بیت، ئانکو کیمه کی ژ بی سهره کی بچیکتر بهیته نقیسن، فیجا نه گهر ب رهنگه کی توختر یان رهشتر ژ نقیسنینا ئاسایی بهیته نقیسن هه ژیتره.

خشته چیکرن

هه لهت بابه تین هندهک کتیبان پیدقی ب وی چه ندی دکهت کو خشته ژیرا بهیته چیکرن، چونکی نهف خشته دی باشتر رونا هیج ئیخه سهر بابه تی نه گهر هژمار و ریژه یان تو مارین دی تیدا بن، لی نه گهر نهف خشته ژ بهریه کی پتر بیت و هسا باشه بو دیما هیبا بابه تی بهیته فه گوهاستن.

ناف و نیشانی خشته چقاس کورت تر بن و ب رسته نه هیته نقیسن باشتره، لی و هسا باشه په یقین شه نگستی ژیین دی بهیته قافارتن.

ل دیما هیکا ناف و نیشانی خال (نقطه) ناهیه دانان. ناف و نیشانی خشته دی که هیته سهری خشته.

وینه و کهفال

نه گهر کتیبی وینه و کهفال ب هه فرا بوون، یان پیدقی ب هه بوونا هندهک ویناکر بو پتر داخویان و روهنگه فی، دهی خدایه ل دیما هیبا بابه تی خشته ژیرا بهیته چیکرن، یان نه گهر بابه ته کی دیروکی بیت و هسا باشه پشکه کا نه مازه ل دیما هیبا کتیبی ژیرا بهیته ته رخان کرن. سه بارهت هه وینه کی ژی داخویانین هه ژیرا بهیته دان.

زور جارا وینه ریکتی بو خوینه ری خویش دکهت کو زویتر ل ناهه روکا بابه تی بگه هیت، یان ب سهر هندهک نه په نیا هه لبیت، یان هندهک پیزانینان بزانیته، له ورا دهیته فهدا، گهره که کتیب ژوینه بی پیدقی نه هیته زریه هر کرن.

رافه کرنا په یف و زارا فین عاسی و هدهد

کاره کی ئاساییه دناف هه دهق و ناهه روکه کیدا خوینه ر رویوی هندهک په یف و دهسته وازین عاسی و هدهد ژ ههرا خو بیت، ئانکو شیانا تیگه هیشتنا وان نه بیت، مینا هندهک زارا فین فی سهرده می بیین رامیاری و زانستی. لی یا فه ره نقیسکار زوری ئاگه هدار بیت چاخنی نه و په یف دناف بابه تین ویدا جهی خو فه دکهن، پی کولی بکهت لیدی هه هژماره بهندی بکهت، هژماری ژیرا دانیت وه وی زارا فه ی بو خوینه ران رافه و پیناسه بکهت، هه وه سا نه گهر ل بنی بهری جهی تیرا نه کر و هسا باشه بو بهریه ری پاشی بهیته فه گوهاستن، بو فی چه ندی ژی نقیسکار دکاریت ژ تیشکی بهری و هرگرت وه فی تیشکی ل بهریه ری دیدا بنقیسیته فه، نهف ههردو تیشکه نیشانی تفاف کهرین رسته کی یان پیناسه کی یان شروفه کر نه کی نه.

پیته هه لواسینا بابه تین تفافکر و پاشه بند (هه مایم)

هندهک جارا نه گهر گروقه، به لگه نامه، یان روهنگه نه کا کار تی کهر دناف ده قیدا بهیته گونجاندن، دی بیته سه ده ما بارگران کرنی وه دی پیگر با خوینه ری ب بابه تی فه هه تا راده په کی سهخت و دژوار کهتن، دقتی رهوشیدا و هسا باشتره نهف تشته مینا هه قبه ند ب ده قتی فه بهیته هه لواسین. فی کاری ژی دوو قازانج هه نه، قازانجیه کی دهق زور زیده و بارگران نابیت وه قازانجی دووی ژی بابهت و ناهه روکا ده قتی دی ههروه کی خو ژ پالپشتیا قان هه قبه ندا ههرا به هه مه مند بیت.

برباردان سه بارهت وی چه ندی کو ئایا نهف تشتین جورا و جور دناف ده قیدا جهی وان بهیته فه کرن یان پیته بهیته هه لواسین؟ کاره کی گرنگه و دقتیت نهف کاره ژ هه می ئاله کی فه بهیته هه لسه نگاندن، نه گهر تشتین

میانانی خشتین ناماری و بین مینا وان زورو گهلهک بن کوفه کرنا جهی ژیرا کاره کئی سهخت و دژوار بیت وه بیسته سهدهما ئالوزی یان سهر لیتشواندنن باشتره کو مینا هه قبه ند پتیه بهینه هه لواسین.

وهسا باشه ههر هه قبه ندهک ژ بهر بهر کئی جودا دهست پیبکهت، ههروهسا پیدقییه هه قبه ند بکه فنه دیماهیکا بهشین کتیبی.

ههلسهنگاندن و پیدا چوونه نه

چیدبیت نقیسکار د داریتنا بابه تی خودا دوو چاری شاشی، یان زیده بیژی یان زیده گاشی یان لنگه ری یان دووباره کرنه قی یان ههر کیماسیه کا دی ببیت، له ورا یا فهره و پیدقییه نقیسکار بهری ههر کهسه کئی دی مینا ره خنه گر نه مینا خوینه ری ئاسایی ههر ل دهستپیکئی ههتا دیماهیکی کتیبیا خو ب ئاوایه کئی زانستی و ره خنه گرانه ههلسهنگینیت وه زور هویر و کویر و دویر پیدا بچیته فیه و فیه خوینیت، دا بهری ههفساری کاری ژ دهستی وی دهرکه قیت بکاریت ب سهر نه تفایشین ویدا ههلببیت وه کونین وی فیه چنیت.

چاخئی فیه خویندنن دئی بو نقیسکاری خو یا بیتن کا کی رسته بی لنگه ره، ل کیری نیشانه ژیرا نه هاتیه دانان، ل کیری پتر پیدقی ب بهلگه و گرؤقان ههیه، ل کیری داریتن یا خاف و سسته، ل کیری په یقین لاوازو زیده هاتینه نقیسین، ل کیری پیدقی ب زیده کرنن و کیمکرنن ههیه.

ژ نالی پاک و خاقینیا زمانی ژی فیه فیه خویندن زورا پر مفایه خوش فیه خویندن نقیسینن دئی پترو باشتر ریکئی بو نقیسکاری تهخت که تن کو ب ساناهی بکاریت ب سهر که ندو کورو تاسه و هه قده ژیین خودا ههلببیت و بکاریت ب ریکا دهست کاری کرنه قی سهر ژنوی جوانی و ههژیاتیه کا پتر به خشیته دهقا خو یا نقیسی.

ههلبهت ئەقی کاری پیدقی ب دهمی و هه دارن ههیه، ئانکو نابیت نقیسکار ب لهز و بهزو ههل و بهل سهردا چوونه کا سهرقهیی دناث ناههروکا بابه تی خودا بکهت، چونکی هنگی نه دویره نه کاریت زهقییا نقیسینا خو ژ تشتین زیان بهخش ئاده و بژاره بکهت.

ئه گهر نه و بهر هه می پشکشی جشاکئی دکهت خودانی خهسلهت و ناسنامه کا دیارو بهر چاف نه بیت، وهه می خودانی هه فگرتن و تهف ب هه قرا یا هه ماهه نگ نه بیت، ههروهسا ب ههژیاتیا خو نه کاریت هه بوونا خو دقادی دا ب سهلببیت، مسوگر دئی بهر هه می وی بی کیم رنگ و دهنگ بیت وهنه دویره ماندی بوونا وی یا چند سال و مهها به لاش بچیت.

له ورا یا فهره نقیسکار مینا دادوهه کئی خودان وژدان و بی لایه ن ل دیا قویناغا نیزیک بوونه فا بابه تی وی ل وهشانندن و به لاقه کرنن، خو دانسته جهی بهر پر سه کئی دهزگه هه کئی وهشانندن یان سهر نقیسکاره کئی توندن گوقاره کئی و وهسا هزر بکهت و لیکبده ته فیه کو بهر هه مه کئی ژیرا هاتی و پیدقییه نه و بریاری بدهت کا نه و بهر هه می بی ژ ههژی به لاقه کرنییه یان نه؟ بی په سنده یان نه ژ ههژییه؟ مه رجین به لاقه کرنن تیدا هه نه یان نه؟ نه گهر مه رجین به لاقه کرنن تیدا هه بن دقیت چ کاره ک ژیرا بهینه کرن.

ب فی ئاوی کتیبیا خو بیخیته دبن لیشه کولین و ههلسهنگاندن و هه لشکافتنه کا زانستیدا و مینا زترینگری چاوا ب ئاگره کئی خورت و پر گرو تین زیری خو ژ هه می ژهنگ و پیساتیه کئی پاقر دکهت وهسا نه وی بهر هه می خو ژ هه می لنگه ره کئی قورتا بکهت (۱).

(۱) احمد سمیعی - آیین نگارش.

شە خویندنا دېماھیکن

پاشی نقیسینا دانا دەست نقیس ب کامپیۆتەرئ گەرەکه هەردوو دانە یا دەست نقیس و ئەوا ب کامپیۆتەرئ هاتیه نقیسین بهیینه هەقەبەرکرن. پاشی زۆر ب هویری نقیسکار ب دەقا کامپیۆتەرئیدا بچیتەقە، ژ بەرکو چیدبیت هەندەک پرتین دەقی هاتینە برین، یان سەرە بابەت هاتینە لیک گوهرین، یان ژى هژمارین بەرپەر ب هەلە هاتینە نقیسین، یان ژى ژ ئالى ریتقیسی قە دووچارئ شاشی بییت. ب هەر حال نەدویره ب هەلە شاشیین مەزن کەقینە تیدا، قیجا دقیت بەرپەر ب بەرپەر هەرەسا خال ب خال نقیسکار بریکا قەخویندنئ ل راستی و دروستیا بەرەمى خوژ ئالى نقیسینئ قە پشت راست بییت بەری بەرەمى وی بچیتە دین دەزگەھى چاپیدا.

دانانا پیوستی بۆ سەرە بابەتان

پیدقییه نقیسکار دناڤ چوارچوبئی خستەکیدا پیوستەکی بۆ سەرە بابەتین بەرەمى خو چیکەت دگەل دیارکنا هژمارا بەرپەری دەمبەر هەر ناڤ و نیشانەکیدا. ئەڤ پیوستە چ ل دەستپیکا کتیبی بیت چ ل دېماھیکا کتیبی بیت نەئاریشەیه، لی وەسا باشترە ئەگەر ل بەراھیکا کتیبی بیت، چونکی ئەڤ پیوستە هەم دئ خوینەرا ب ناڤەرۆکا بابەتین کتیبی خو ئاشناکەتن، هەم دئ خوینەر بریکا قئ پیوستی زویتر کارن بابەتین جەھى مەبەستا خو پەیدا بکەن.

چیکرنا فەرەهەنگۆکەکی کارەکی فەرە

ئەگەر نقیسکار ل دېماھیکا کتیبی خوڤا فەرەهەنگۆکەکی بو وان پەیشان چیکەت ئەوین رمان ئالۆزو دژوار، دئ زۆر هاریکاریا خوینەرین کتیبی خو کەتن دا کو باشتر هەژیر لی تیبگەھن، چونکی هەر چقاس ب زمانەکی

پەتی و زەلال و دەلال نقیسیبیت رەنگە رامانا هەندەک پەیشا بۆ زۆر کەسا نەیا دیار بیت، چونکی ئاستی زانینا هەمی ئەندامین جشاکئ نەمینا هەقە، لەورا هەبوونا قئ فەرەهەنگۆکی ژ بلی خەسلەتی شارەزا کرنئ، هەژیه تیه کە دی دەتە کتیبی، چونکی ئەو پەیقین دناڤ قئ فەرەهەنگۆکیدا دەیتە راقەکرن و شرۆڤەکرن بۆ خوینەرین خو دئ بنە ژیدەرەکی پیتزانینا و دئ ب سەر رامانا وان هەلبن.

نقیسینا ژیدەرین مفا ژى هاتیه وەرگرتن

پیدقییه نقیسکار زۆر ب وژدان و دەست پاکی و نیاز پاکی قە ئیمارئ ب هەمی وا ژیدەرەن بکەت ئەوین بووینە سەرۆکانی بۆ ئاڤدانا زەقییا کتیبیوی. دگەل دیارکنا ناڤی ژیدەری و خودانی ژیدەری، داکو ب چ تەرز مافی وان وندا نەبییت و حەقی وان نەهیتە خوارن.

هەرەسا چاوا وی بەهرە و سەرەدەری دگەل ژیدەری کره، گەرەکه وەسا ئیمارئ پی بکەتن بی کیم و زیدەکرن.

نقیسکار چاوا دکاری خو بی نقیسینیدا دقیت مەرۆقەکی راستگۆبیت، وەسا ژى د بەهرە وەرگرتنیدا ژ ژیدەرەن دقیت بەری رەنج و خزمەتا کەسین دی قەنە شیریت، وە هەر تشتەک ئەگەر ژ بەرەمى رەزئ هزرا وی نەبییت گەرەکه زۆر ب قالا بیژی و راشکاوی ئیمارئ پی بکەت، چونکی ئەڤ چەندە هەم دئ باوەریا خوینەرا ب خو ب هیتزکەتن هەم دئ بابەتی خوژ خاپاندنی و چەواشە کاریی قورتال کەتن.

لەورا دقیت بی رادە نقیسکار دقئ واریدا مەرۆقەکی ساخەلم بیتن، وەسا ژى باشە ئەگەر ژیدەر ب زمانین جودا جودا بن ل دیف هەڤ بهیینه ریزەندیکرن وە ژیدەرین هەر زمانەکی جودا بهیینه نقیسین و خودانین وان بهیینه دیارکرن.

ناشرۆك

31	تاو بەلگ ب نقيسينى قە نەئىنان
33	خۆ پاراستن ژ پېر بېشى و زېدەبېشى
33	كورتكرنەقەو درېژكرنەقە
35	رەووان نقيسين و تېداچونە خوار
36	تەرزسازى و لقاندن
37	هەلبېژارتنا پەيف و دەربېنا
41	كارتيكرنا زمانى وەرگېرانى
43	ئېلھام وەرگرتن ژ زمان و فەرھەنگى خەلكى
45	يەكە تيا زمانى
46	رىنقىس
47	رىزمان
49	سەدەمېن پالەرو پشتىقان بۆ نقيسكارى
49	بژارەكرن و نقيسنا خالين گرونك و كارتىكەر
50	بەھرە وەرگرتن ژ كتيخانې
50	دەزگەھىن وەشانى
50	راھاتن ل سەر قەخويندىنى
51	زانينا پتر ژ زمانەكى
52	بەھرە وەرگرتن ژ ئەزمونىن كەسېن سەرگەفتى
53	كەنگى بنقىسين
54	ل كيرى بنقىسين
56	پاراستنا نافەرۆكى ژ تشتى نەرەست
57	ھىماو نيشانە دانان دناث نقيسينى دا
61	پشكا ئىكى نيشانەو خالبەندى
69	پشكا دوويى بەشەندىكرنا نقيسينى
69	رستە
69	پەرەگراف
74	پشك
75	پېشگوتن

5	پېشگوتن
9	نقىسين ھۆنەرە يان بەھرەبە ؟
11	زمان ناميرى نقيسينىتھ
12	قوبناغين دەستېپىكرنا نقيسينى
12	نقىسنا ھزرى
12	نقىسنا زانستى - دىكومېنتى
12	نقىسنا ھزرى - زانستى
13	ھزرا نقيسينى
14	چ بنقىسين
14	چاوا بنقىسين
14	بۆكى بنقىسين
15	د چ رەوش و ھەل و مەرج دابنقىسين
15	ھەلبېژاردنا ناقى بابەتى
16	پېزانين و خەزينا ھزرى يا نقيسكارى
17	تەركيزا ھزرى كرنە سەر بابەتەكى بتنى
18	ھەلبېژارتنا بابەتى
20	ژتېدەر
22	پىلان و بەرنامەريزى
23	پىگەھاندن و دەربېنا رامانان
24	لوژىك بكارئىنان
26	تەرژى نقيسينى
26	زمانى زانستى
26	زمنانى تورەبى
26	زمانى عامى
29	راستبېشى و دلسۆزى
30	سادە نقيسين

- 75 ل ديف ههڻ ريزه نديڪرنا بابه تين ڪتبي
- 76 هڙمار بؤ به ريه ڀان دانان
- 76 نقيسيٺا سه ره باسٺن پشڪ و بابه تان
- 77 خسته چيڪرن
- 77 وٺنه و ڪه ڦال
- 78 راقه ڪرنا په يڦ و زاراقين عاسي و ڦه دهر
- 78 بيڻه هه لواسينا بابه تين ثقافڪه ر و پاشبه ند
- 79 هه لسه نگاندن و پيدا چونه ڦه
- 81 ڦه خوندنا ديمهه ڪي
- 81 دانانا پيرستي بؤ سه ره بابه تان
- 81 چيڪرنا فه رهه نگوڪه ڪي ڪاره ڪي فه ره
- 82 نقيسيٺا ژيده رين مفا ژي هاتيه وه رگرتن

پرت	بەش، پشک
تورە	ئەدەب
تېگەھ	چەمەک
تاقەت	موکم
تا	لق
تەقن	هەری
تراژیدیا	کارەسات
تەتەر	پۆستچی
تەنا	ئارام
تەرز	شێو، رەنگ
تەقایی	گشتی
تیدیەن	تیبینی
تیکنالیای	ئالۆز
جاویدان	نەمر
جارس	بیتزار
جەرباندن	ئەزموون
جەمبوون	کۆمبوون
چقاس	چەند
چوپر	خار، لار
چک	هشک، زوها
چما	بۆچی
حیسیلە	بەری سینگۆشین خانی
خۆیا	دیار، رۆهن
خاپاندن	لیباندن، سەردابرن
خړش	بجی بەر
خودیک	ئاوینە
خەتەر	مەشخەل
خۆرسکی	سروشتی
دەرز	تیک، شەق

فەرھەنگۆک

کوردی	کوردی
ئال	رەخ، لایەن
ئەربینی	باش، ئیجابی
ئافراندن	داهینان
ئادە	بژارەکرن
ئەکتیف	چالاک
ئازریان	ووروزان
ئیمارە	ئامارە
ئاشۆپ	خەیاڵ
ئاوا	شێو، تەرز
ئۆل	ئایین
ئاکنجی	نیشتەجی
بناسە	ئەگەر
بەنۆک	فاریزە
بەرۆقازی	بەپێچەوانەو
بووبەر	قەومین، روویدان
بیاف	زەمبەنە
بالەتە	تازە پتەگەهشتی
بێدەر	جۆخین
پیتکۆل	بزاڤ، خەبات
پیتپەلانک	دەرەجین قادرمی
پیشەر	قیاس، ئەندازە
پەسنین	پیتپەلگوتن
پەسن	وەسف
پویتە	گرنگی، بایەخ

دیار، خوځا	عەیان
پیتوبست	فەر
کلتور	فەرھەنگ
زۆر، گر	فەرە
پاقتوکن	فەوژارتن
نامۆ، غەریب	فەدەر
جوداھی	فاتییر
راشکاوی	قالابیتزی
بەتال، بۆش	قالا
سەرداچووی	قاپی
بەرھەم	قەرپیز
گۆرەپان	قاد
زێدە گۆشینیە ناڤینک	قەرەپەست
لنگەر	قۆپ
رازی	قایل
سەرۆکانی	قولەتین
رزی	کیفکی
قەكەفتن، بیچارەبوون	کولەخە
عومبارا گەفی و قویتی ژفستانئ	کار
جوان، رند	کەشخە
نیگار	کەڤال
شیان	کارین
ماندی	کەسیرە
تا	کەل
بەلگە	گروڤە
بەرەف نشیف شۆربوونە قە	گلیپ
چلەپوویە	گۆپیتک
نەتقاف	لنگەر
مەنطق	لوژیک

دۆرھیتل	باروودۆخ، واقع
داعویران	قووتدان
دۆم دار	بەردەوام
دابیخ	ئاریشە
دیروک	میتزوو
داخبار	کارلیکری، متاثر
رک	زۆر عاسی
رژد	سۆر
رفانک	رەفە
روویەت	رۆخسار
رەھمەن	گونجیان
زین	زەبەن
زەپەر	بە پار
زێرەقان	پاسەوان
زەنگین	دەولەمەند
ژیبار	شارستانیەت، تەمەدن
سەوک	جۆرە نانەکە
سەبقی	توقی چیبووی
سترین	شیلان
سوپیچ	تاوان
سەرەدەری	هەلس و کەوت، تعامل
سەقا	کەش
سەدەم	ئەگەر، بناسە
سەخمەراتی	پیتخامەتی
شاش	نەزان
شەنگست	بناغە
شۆپ	رێگا
شەوتەن	سۆتن
شەپزە	بە سەرۆبەر، ئالۆز

لیپرامان	تیفکرین، ته ماشاکرن
لیهره	خازیار
مللی	شه‌عبی
مالبات	خیزان
مه‌حتهل	گیروو
میناک	نمونه
مانده‌ل	ئینکار
مژیل	خه‌ریک
نه‌رنی	خراپ، سلبی
نه‌پهن	به‌زر، وندا
نیپین	هیثقدان
نه‌مازه	تایبته
وه‌شانندن	به‌لافه‌کرن
وه‌ستیک	ده‌ستییکا پیاچونئی
وه‌غهر	کوچ، سه‌فهر
وه‌سا	وه‌توتف، واه
وه‌ریتیج	عاسی، قورس
وه‌رار	گه‌شه
هیخاز	فیترخواز
هه‌لکشافتن	دیش‌گه‌ران
هه‌لوه‌شبان	خراپیوون، فه‌رشبان
هه‌ژی	شایسته
هیثان	سه‌یدا، ماموستا
هه‌فکیف	به‌رامبه‌ری هه‌ف
هه‌قبهر	وه‌کله‌ف
هه‌قبه‌ندی	په‌یوه‌ندی
هه‌مبیز	با‌وه‌ش
هه‌مبیز	نیزیک

ژئیده‌ر

- ۱- احمد سمیعی، آیین نگارش.
- ۲- د. بهرام طوسی، هنر نوشتن.
- ۳- د. محمد جعفر، د. محمد مهدی، راهنمای نگارش و ویرایش.
- ۴- حسن منصور، انشا و نامه‌نگاری بنفشه.
- ۵- خالبه‌ندی پراکتیکی، ریتیوار سیوه‌یلی، مصلح ئیروانی.